

บทที่ 4

การปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง

เนื้อหาในบทนี้จะให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ และปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนโดยคัดเลือกชาวไทยเชื้อสายเงินสอกเกี้ยนมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง 10 ครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในชุมชนบางน้ำผึ้ง เนื่องจากเป็นพื้นที่ศึกษาครั้งนี้หรือเป็นพื้นที่วัฒนธรรมหลัก และขยายพื้นที่การตั้งถิ่นฐานออกไปยังบริเวณใกล้เคียง

4.1 ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง

4.1.1 ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์

4.1.2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

4.1.3 ปัจจัยทางการศึกษา

4.1.4 ปัจจัยด้านกฎหมายและการปกครองของไทย

4.1.5 ปัจจัยด้านการสมรส

4.2 วัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนที่ปรับเปลี่ยนไป

4.2.1 ภาษาพูด

4.2.2 อาหาร

4.2.3 พิธีกรรม

(1) งานฉลองอายุครบ 60 ปี (แซยิด)

(2) พิธีแต่งงาน

(3) พิธีศพ

4.3 ด้านความเชื่อตามประเพณีรอบปี

4.1 ปัจจัยที่ทำให้วัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง

ชาวเงินสอกเกี้ยนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้งร้อยกว่าปีแล้ว ร้อยกว่าปีที่ผ่านมามีแนวโน้มจะเป็นชาวเงินสอกเกี้ยนรุ่นแรกหรือลูกหลานที่เกิดในประเทศไทยก็ตาม ย่อมมีการติดต่อสื่อสารกับชาวไทยท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้ง 2 กลุ่มชนนี้มีการเรียนรู้ การรับเอาและการถ่ายทอดวัฒนธรรมของกันและกันจนทำให้วัฒนธรรมเงินสอกเกี้ยนบางส่วนได้รับอนุรักษ์ไว้ บางส่วนสูญ

หายไปไม่ช้าเพราะไม่มีการสืบทอดกันในครอบครัว บางส่วนถูกผสมเข้าไปในวัฒนธรรมไทย เนื่องจากประชากรของชาวจีนฮกเกี้ยนน้อยกว่าชาวไทยในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียง การปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนย่อมมีเหตุมีผล ดังนั้นผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง ดังต่อไปนี้

4.1.1 ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์

ชาวจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง ปัจจุบัน (พ.ศ. 2554) มีประมาณ 25 ครอบครัว รวมจำนวน 200-250 คน ทั้งหมดเป็นลูกหลานของชาวจีนที่อพยพมาจากมณฑลฮกเกี้ยนของประเทศจีน โดยผู้อพยพรุ่นแรกเริ่มมาตั้งถิ่นฐานที่ชุมชนบางน้ำผึ้งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2447 ด้วยปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ของชุมชนบางน้ำผึ้งที่อุดมสมบูรณ์ พื้นที่เหมาะแก่การเกษตร ซึ่งเป็นทักษะและอาชีพดั้งเดิมของชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมา จึงทำให้มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร

แม้การประกอบอาชีพของลูกหลานจีนฮกเกี้ยนบางส่วนจะเปลี่ยนแปลงจากการเพาะปลูกเป็นอาชีพอื่น ๆ เช่น ค้าขาย รับราชการ หรือเป็นพนักงานบริษัท เป็นต้น ซึ่งไม่จำเป็นต้องอยู่ประจำถิ่นต่อไป แต่ลูกหลานเหล่านี้ก็ยังคงพอใจที่จะอยู่ในชุมชนเดิมเนื่องจากมีความผูกพันกับพื้นที่ โดยเฉพาะการที่บรรพบุรุษรุ่นแรกปลูกฝังไว้ที่นี่ เสมือนร่างกายของบรรพบุรุษเป็นเนื้อเดียวกันกับผืนแผ่นดินที่ตนอาศัย ลูกหลานบางคนยังประกอบอาชีพการเพาะปลูก ซึ่งปลูกพืชการเกษตรต่าง ๆ ในที่ดินที่บรรพบุรุษซื้อไว้ นอกจากนี้ ศาลเจ้าที่กงที่ตำบลบางกระเจ้า (ห่างจากชุมชนบางน้ำผึ้งไม่ไกล) ก็เป็นศูนย์รวมจิตใจของลูกหลานจีนฮกเกี้ยนทั้งหลาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ลูกหลานจีนฮกเกี้ยนยังจัดงานประจำปีของศาลเจ้าที่กงขึ้นในทุกปีตามประเพณีจีนฮกเกี้ยน

เนื่องจากชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวไทยท้องถิ่นมีการใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนบางน้ำผึ้งมา ร้อยกว่าปี มีการสร้างบ้านเรือนใกล้ชิดกัน มีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกัน จึงทำให้ทั้ง 2 กลุ่มชนนี้มีการสนิทสนมกันฉันท์มิตร ดังที่ ไฉ แซ่ตัน (24 กรกฎาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เมื่อชาวไทยท้องถิ่นมีการฉลองเทศกาลวันสำคัญตามประเพณีไทย ก็แบ่งปันขนมแบบไทยให้แก่เพื่อนบ้านชาวจีนฮกเกี้ยน เช่น กระยาสารท” การแบ่งปันอาหารของตนทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนได้เรียนรู้วัฒนธรรมอาหารไทย ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนของวัฒนธรรมอาหารจีนฮกเกี้ยน นอกจากนี้การแบ่งปันขนมแล้ว ชาวจีนฮกเกี้ยนยังเชิญชวนชาวไทยเข้าร่วมกิจกรรมของศาลเจ้าที่กงที่ตำบลบางกระเจ้าด้วย ดังที่ ชวนฮวด แซ่ไค้ว (28 พฤษภาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เมื่อชาวจีนฮกเกี้ยนจัดงานประจำปีของศาลเจ้าที่กง ก็จะเชิญชวนผู้ใหญ่บ้านและชาวไทยท้องถิ่นเข้าร่วม งานด้วยกัน เช่น ร่วมกันรับประทานอาหารจีนฮกเกี้ยน ต่อมา ผู้ใหญ่บ้านเสนอให้ชาวจีนฮกเกี้ยนนิมนต์พระสงฆ์ไทยมาสวดมนต์เพื่อเป็นสิริมงคลในงานศาลเจ้า” ข้อเสนอแนะของชาวไทยท้องถิ่นทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนและลูกหลานมีการนิมนต์พระสงฆ์ไทยมาประกอบพิธีมงคลหรือพิธีกรรมอื่นของจีน เช่น

เนื่องจากพระจีนหายาก ลูกหลานจีนฮกเกี้ยนจะนิมนต์พระไทยมาประกอบพิธีศพของบรรพบุรุษ จากกิจกรรมดังกล่าว ทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนเข้าใจวัฒนธรรมไทยจนมีการนำมาปรับใช้ และทำให้ วัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนไป เช่น วัฒนธรรมการไหว้ วัฒนธรรมอาหารที่เลี้ยงพระ เป็นต้น

4.1.2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพ

อาชีพของชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยในสมัยราชวงศ์ชิงตอน ปลาย (ตรงกับรัชกาลที่ 5 ของไทย) ไม่ต่างจากชาวจีนกลุ่มภาษาอื่นที่อพยพมา ดังที่ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ (2542 : 16) กล่าวว่า “ชาวจีนฮกเกี้ยนที่อพยพมาจากแผ่นดินจีนส่วนใหญ่มีฐานะ ยากจน จากแผ่นดินเกิดเพื่อมาก่อร่างสร้างตัวบนผืนแผ่นดินไทยอันอุดมสมบูรณ์ ยามที่อพยพมาไม่ มีสมบัติมีค่าติดตัวมาเพื่อเป็นทุนรอนในการประกอบอาชีพ ดังนั้น อาชีพเริ่มแรกของชาวจีน ฮกเกี้ยนส่วนใหญ่จึงเป็นอาชีพขายแรงงาน เป็นกรรมกรก่อสร้างทางรถไฟ กรรมกรเหมืองแร่ ลูกจ้างและค้าขายโดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ต้องซื้อหา เช่น จับปลาขาย ทำกะปิ เผาถ่าน ปลูก ผัก ทำสวนผลไม้ สวนยางพารา เป็นต้น” ข้อความนี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้มาจากลูกหลานจีน ฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียง ซึ่งข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์หลักทั้ง 10 ครอบครัวนี้ ปรากฏว่า ผู้อพยพรุ่นแรกที่เป็นชาวสวนมีทั้งหมด 7 ครอบครัว ได้แก่ บรรพบุรุษของครอบครัวที่ 2,3,4,5,7,9,10 คนเหล่านี้ก็เคยประกอบอาชีพการทำนาทำไร่ในมณฑลฮกเกี้ยนมาก่อน ส่วนผู้อพยพ ที่เป็นกรรมกรเหมืองแร่มีครอบครัวที่ 6 ซึ่งบรรพบุรุษของบุญส่ง สุวรรณทศ เคยติดตามเพื่อนไป ทำเหมืองแร่ที่เกาะภูเก็ตประมาณ 3-4 ปี (ประมาณ พ.ศ. 2447) ผู้อพยพที่เป็นลูกเรือมีครอบครัวที่ 8 ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของบุญมี เทพอวยชัย บรรพบุรุษของครอบครัวที่ 1 เคยประกอบอาชีพขาย แรงงานแบกข้าวที่โรงสี ณ บริเวณพระโขนง (ประมาณ พ.ศ. 2450)

ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเกษตร ซึ่งเป็นทักษะและอาชีพดั้งเดิมของชาวจีน ฮกเกี้ยนที่อพยพมา หลังจากผู้อพยพรุ่นแรกทั้ง 10 ครอบครัวนี้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้ง ล้วนมีการขอเช่าที่ดินจากชาวไทยท้องถิ่นเพื่อนำมาปลูกพืชการเกษตรนานาชนิด อาทิเช่น หมาก มะพร้าว กล้วย มะม่วงและมะนาว เป็นต้น ส่วนค่าเช่าที่ดินเมื่อร้อยปีที่แล้ว (ประมาณ พ.ศ. 2458- 2463) ก็ไม่แพงนัก ซึ่งเป็นราคาที่ชาวไทยและชาวจีนฮกเกี้ยนตกลงกัน ดังที่ บุญส่ง สุวรรณทศ (15 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “คุณปู่ (ฟ่งสิบ แซ่โล้ว อพยพมาประเทศไทยประมาณ พ.ศ. 2447) เคยเช่าที่ดินประมาณ 20 กว่าไร่ ค่าเช่าปีละ 10 กว่าบาท” เนื่องจากสังคมและเศรษฐกิจมีการ เคลื่อนไหวอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ที่พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของ คนทั่วไปในประเทศไทย ค่าเช่าที่ดินในชุมชนบางน้ำผึ้งก็มีการปรับราคาสูงขึ้นหลายเท่าตัว เมื่อ

เวลาผ่านไป 52 ปี ดังที่ บรรยง พงศเทพูปถัมภ์ (10 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “คุณพ่อ (เขี้ยเอย แซ่โคว้ว ย้ายมาอยู่ในชุมชนบางน้ำผึ้งประมาณ พ.ศ. 2495) และได้เช่าที่ดินประมาณ 20 ไร่ คิดค่าเช่าปีละ 200-300 บาท คือเช่าจากเจ้าของที่ดินคนหนึ่งชื่อว่า ชม รอดช้างเผื่อน” เมื่อปรึกษาหารือเรื่องการเช่าที่ดิน ชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวไทยท้องถิ่นมักจะมีการต่อรองค่าเช่า ดังที่ สมศักดิ์ ลำลีรัตน์ (24 กรกฎาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เมื่อต่อรองค่าเช่าที่ดิน ชาวจีนฮกเกี้ยนจะสื่อสารกับชาวไทยด้วยคำศัพท์ไทยที่ง่าย ๆ ถึงแม้ออกเสียงตัวเลขไม่ชัดเจน แต่ชาวไทยก็พอเข้าใจ” เรื่องเช่าที่ดินทำให้ชาวไทยและชาวจีนฮกเกี้ยนได้มีโอกาสรู้จักกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และได้เรียนรู้ภาษาพูดของกันและกัน โดยเฉพาะตัวเลขหรือจำนวนนับ

นอกจากนี้ ชาวไทยไม่เพียงแต่ให้ชาวจีนฮกเกี้ยนมาขอเช่าที่ดินเท่านั้น ยังอนุญาตให้สร้างบ้านพักหรือเช่าบ้านเรือนในสวนของตนด้วย ส่วนบ้านพักของชาวไทยและชาวจีนฮกเกี้ยนก็มักปลูกปะปนกันอยู่ในชุมชนบางน้ำผึ้งโดยไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งภายใต้พื้นที่และสิ่งแวดล้อมเดียวกัน คนทั้ง 2 กลุ่มชนนี้จึงมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกันและกัน เกิดการรับและการถ่ายทอดวัฒนธรรมซึ่งกันและกันจนทำให้วัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนมีการเปลี่ยนแปลง เช่น การแต่งงานของลูกหลานจีนฮกเกี้ยนจะมีการผสมผสานทั้งประเพณีจีนและไทย เหล็กหง แซ่โคว้ว เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนรุ่นที่ 2 อายุ 73 ปี (นับจาก พ.ศ. 2554) สามีของเหล็กหง แซ่โคว้ว ชื่อว่าจิมซุน แซ่ซิม เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนที่เกิดในอำเภอบางค้อ จังหวัดฉะเชิงเทรา เรื่องแต่งงานของ เหล็กหง แซ่โคว้ว มีทั้งพิธีแบบไทยและพิธีแบบจีน ก่อนแต่งงานมีการดูฤกษ์ มีการหมั้นตามประเพณีด้วยแหวน สีนสอดประกอบด้วยเงิน ทอง ขนมงกฏ (ขนมเปีย ขนมโก้ เป็นต้น) หมู และไก่ ฯลฯ มีการยกน้ำชาตามธรรมเนียมจีน ส่วนพิธีแบบไทยประกอบด้วยการยกขันหมาก การหลั่งน้ำพระพุทธมนต์ การเลี้ยงพระและการทำบุญตักบาตร เป็นต้น

หลังจากชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกเก็บเกี่ยวพืชผลการเกษตรเรียบร้อยแล้ว ก็จะขนผลผลิตเหล่านี้ไปจำหน่ายตามตลาดต่าง ๆ ด้วยเรือ บางคนยังนำรายได้จากการจำหน่ายของสวนมาซื้อสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวันมาขายในชุมชนบางน้ำผึ้ง เช่น บรรพบุรุษของฉวี สิริประวัตติกุล มักจะนำเกลือ น้ำปลา กลับมาขายในชุมชน บางครั้งชาวจีนฮกเกี้ยนยังนำผลผลิตในสวน ไปแลกข้าวเปลือก เช่น บรรพบุรุษของละออง เทพวยชัย หรือบรรพบุรุษของบุญลือ เทิดกวินกานต์ เคยนำผลผลิตการเกษตรไปแลกพระพุทธรูปของชาวไทยในย่านวัดกิ่งแก้ว อำเภอบางพลี เมื่อชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกนำผลผลิตในสวนไปจำหน่าย ลูกค้ายี่มาซื้อผลผลิตนั้นจะมีทั้งชาวจีนและชาวไทย ถ้าชาวจีนฮกเกี้ยนและลูกค้ายี่ชาวไทยไม่ได้สื่อสารกันด้วยคำศัพท์ทั้งไทยและจีน ทั้งสองกลุ่มชนนี้คงจะไม่สามารถต่อรองราคาผลผลิตได้เข้าใจกัน บางครั้งทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนไม่สามารถค้าขายได้ ถึงแม้ทั้ง 2 กลุ่มชนนี้สามารถใช้ภาษามือมาแทนภาษาพูด แต่ภาษามือมีความไม่สะดวกและมีข้อจำกัดใน

การสื่อสารบ้าง ดังนั้นชาวจีนฮกเกี้ยนบางคนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ภาษาไทยพอสมควร เพื่อนำมาปรับใช้ในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าชาวไทย นอกจากการเรียนรู้ภาษาไทยแล้ว ชาวจีนฮกเกี้ยนยังต้องเรียนรู้วัฒนธรรมไทยพอสมควรเพื่อแสดงความเคารพศรัทธาตามความเชื่อและศาสนาของชาวไทย ทั้งนี้เพื่อการลดความขัดแย้งหากการกระทำของชาวจีนฮกเกี้ยนผิดระเบียบจนเกิดความขัดแย้งกัน เช่น การเช่นไหว้เทพเจ้าที่บูชากอยู่ การเรียนรู้ประเพณีด้านการค้าขายของไทยก็มีประโยชน์ต่อชาวจีนฮกเกี้ยนในการค้าขายและการปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยอย่างราบรื่น

ด้วยเหตุที่ผู้อพยพรุ่นแรกอยากมีชีวิตที่มั่นคงกว่า ดังนั้น เมื่อเก็บหอมรอมริบได้เงินจากการจำหน่ายพืชผลการเกษตร ก็มีความคิดที่จะส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือหรือซื้อที่ดินมาจากชาวไทยท้องถิ่น จากข้อมูลกลุ่มประชากรที่สัมภาษณ์รวม 10 ครอบครัว มี 2 ครอบครัวเคยส่งบุตรไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนจีน เช่น ชวนฮวด แซ่โฉ้ว กับหลิ่งเกียง แซ่โฉ้ว เคยไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนตงฮั่ว แถวตลาดคลองเตย ปัจจุบันอยู่ในเขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร อีก 8 ครอบครัวส่งบุตรไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัด เช่น โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งในและโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก เป็นต้น เนื่องจากลูกหลานจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่มีโอกาสเรียนหนังสือชั้นสูงขึ้น จึงทำให้คนเหล่านี้ได้ประกอบอาชีพอื่น ๆ ซึ่งต่างกับบรรพบุรุษที่อพยพมาจากประเทศจีน อาชีพใหม่ของลูกหลานจีนฮกเกี้ยนที่ประกอบ เช่น รับราชการ พนักงานบริษัท เป็นต้น บรรยง พงศ์เทพปลัดภัก เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนรุ่นที่ 3 ได้รับราชการ 26 ปี โดยเป็นครูสอนหนังสือของโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน จากการสัมภาษณ์นายบรรยง ทำให้ทราบว่า บรรยง พงศ์เทพปลัดภัก เคยสอนหลายวิชาให้กับนักเรียนชาวไทยและนักเรียนชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง เช่น วิชาภาษาไทย วิชาสังคมศึกษา วิชาประวัติศาสตร์ เป็นต้น บางครั้งต้องร่วมมือกับครูชาวไทยเพื่อจัดกิจกรรมตามเทศกาลของไทยด้วย

สิ่งที่น่าสนใจคือการเรียนรู้ทักษะอาชีพบางอย่างที่ชาวจีนฮกเกี้ยนได้รับการถ่ายทอดจากเพื่อนบ้านชาวไทยจนสามารถใช้เป็นอาชีพได้ เช่น ละออง เทพอวยชัย (อายุ 78 ปี นับจาก พ.ศ. 2554) ซึ่งเรียนรู้การทำขนมลูกจันทร์จากบิดาซึ่งเป็นจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกของบางน้ำผึ้ง บิดาเรียนรู้การทำขนมชนิดนี้จากคนไทยในบางน้ำผึ้ง และปัจจุบัน ละออง เทพอวยชัย ยังเป็นผู้สืบทอดฝีมือการทำขนมลูกจันทร์ในท้องถิ่นบางน้ำผึ้งด้วย ซึ่งวิธีทำขนมชนิดนี้เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย โดยเฉพาะการห่อขนมชนิดนี้ที่มีความประณีตและต้องใช้ความอดทน ความมีระเบียบอย่างยิ่ง ในปัจจุบันจึงไม่ค่อยมีขนมชนิดนี้ทำกันแล้ว นับเป็นเรื่องน่าสนใจที่ภูมิปัญญาไทยท้องถิ่นบางเรื่องนั้นได้มีการสืบทอดต่อเนื่องมาถึงปัจจุบันจากการอนุรักษ์และถ่ายทอดของลูกหลานจีนฮกเกี้ยน

4.1.3 ปัจจัยทางการศึกษา

ปัจจัยทางการศึกษาก็เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของชาวจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ในชุมชนนี้มีโรงเรียนสองแห่ง ล้วนเป็นโรงเรียนวัดทั้งนั้น เนื่องจากโรงเรียนทั้งสองแห่งนี้จะจัดระบบการศึกษาแบบไทย ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนที่เกิดในชุมชนนี้และบริเวณใกล้เคียงจะได้รับประสบการณ์ทางการศึกษาเหมือนกับนักเรียนชาวไทย ได้รับการปลูกฝัง ถ่ายทอดความรู้ความคิด ทักษะ เจตคติ ค่านิยมและคุณธรรมเดียวกัน ส่วนครูผู้สอนจะถ่ายทอดความรู้ด้วยภาษาไทย บางโอกาสนักเรียนชาวจีนฮกเกี้ยนและนักเรียนชาวไทยมีโอกาสไปร่วมกิจกรรมของวัดด้วย เพราะโรงเรียนทั้งสองแห่งนี้ติดกับวัดวาอารามในชุมชนบางน้ำผึ้ง การติดต่อสื่อสารกัน การร่วมกิจกรรมด้วยกันและการพบปะกันในโรงเรียนทำให้นักเรียนชาวจีนฮกเกี้ยนและนักเรียนชาวไทยได้มีความผูกพันกัน เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมของกันและกัน จากการสัมภาษณ์ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยน คนที่เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งนอก เช่น ละออง เทพอวยชัย มะลิ เทิดกวินกานต์ สัมฤทธิ์ เทิดกวินกานต์และบุญฤทธิ์ เทิดกวินกานต์ เป็นต้น คนที่เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน เช่น บุญมี เทพอวยชัย บุญลือ เทิดกวินกานต์ ภัทรภูมิ เทิดกวินกานต์ วิไล เทิดกวินกานต์ บุญส่ง สุวรรณทศและสมศักดิ์ แซ่โง้ว ฯลฯ ดังที่ บุญมี เทพอวยชัย (8 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ในสมัยที่เรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน มีเพื่อนที่เป็นลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากรุ่นปู่รุ่นพ่อได้รู้จักกันอย่างดี ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนที่อยู่ในโรงเรียนนี้จึงมีความสัมพันธ์ความใกล้ชิดกันมาก”

กิจกรรมของไทยที่จัดในโรงเรียนนั้นทำให้นักหลานชาวจีนฮกเกี้ยนได้สัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมไทยด้วยตนเอง ดังที่ วันเพ็ญ สุวรรณทศ (22 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “กิจกรรมที่จัดในโรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งในมีมากมาย ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทย เช่นวันเด็กของไทย วันไหว้ครู วันลอยกระทง ถ่ายลูกเสือ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ทำบุญตามเทศกาลไทยต่าง ๆ เป็นต้น”

ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมฮกเกี้ยนที่บ้านของคนหรือเพื่อนบ้านที่เป็นชาวจีนฮกเกี้ยน ถ้าออกจากบ้านไปเรียนหนังสือในโรงเรียนวัดทั้งสองแห่งนี้ คนเหล่านี้ก็จะได้สัมผัสภาษาและวัฒนธรรมไทย หลังจากจบการศึกษาในชุมชนบางน้ำผึ้งและไปเรียนต่อที่อื่น ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนก็ยังอยู่ในสภาพแวดล้อมภาษาและวัฒนธรรมไทย

ภาพที่ 4.1
โรงเรียนวัดบางน้ำผึ้งใน

ถ่ายเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 โดย Changlong Lan

ส่วนการเรียนการสอนภายในครอบครัวก็มีผลกระทบต่อการศึกษาวัฒนธรรมจีน สกเกี้ยนแบบดั้งเดิมในชุมชนบางน้ำผึ้ง ผู้อพยพรุ่นแรกมีการสอนและถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมจีน สกเกี้ยนให้แก่คนรุ่นที่ 2 และคนรุ่นที่ 3 จึงทำให้ลูกหลานเหล่านี้บางคนได้เรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมจีน สกเกี้ยน ส่วนการสื่อสารกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวมักจะใช้ภาษาจีน สกเกี้ยนเป็นหลัก ดังที่ ละออง เทพอวยชัย (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “คนในบ้านจะพูดภาษาจีน สกเกี้ยนทั้งสิ้น” ไม่ว่าจะเป็นประเพณีวงจรชีวิต (เช่น พิธีแต่งงาน พิธีศพ ฯลฯ) หรือประเพณีในรอบปี (เช่น วันตรุษจีน วันเซ็งเม้ง เป็นต้น) ครอบครัวส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามธรรมเนียมจีน สกเกี้ยนเนื่องจากคนรุ่นแรกเป็นผู้ใหญ่ในบ้านและเป็นผู้นำปฏิบัติ ทำให้ลูกหลานได้มีโอกาสรู้จักธรรมเนียมจีน สกเกี้ยนแบบดั้งเดิมและเรียนรู้พิธีเช่น ไหว้ในเทศกาลต่าง ๆ ของจีน แต่เมื่อคนรุ่นแรกและคนรุ่นที่ 2 ซึ่งเป็นผู้รู้ภาษาและวัฒนธรรมจีน สกเกี้ยนเสียชีวิตหรืออายุสูงขึ้น ก็จะทำให้เกิดปัญหาในการสืบทอดวัฒนธรรมจีน สกเกี้ยนแบบดั้งเดิมภายในครอบครัว ทำให้ธรรมเนียมจากภูมิปัญญาเดิมของบรรพบุรุษถูกละเลยจนสูญหายไป จากการสัมภาษณ์ลูกหลานจีน สกเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้ ปรากฏว่าการสอนภาษาจีน สกเกี้ยนภายในครอบครัวลดน้อยลงและวิถีชีวิตมีการ

เปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิตแบบชาวไทยเป็นส่วนใหญ่ ภาษาและวัฒนธรรมจีนสกเกี้ยนขาดการสืบทอด ทำให้ลูกหลานส่วนใหญ่ไม่เข้าใจประเพณีจีนสกเกี้ยนแบบดั้งเดิมแล้ว ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคม

4.1.4 ปัจจัยด้านกฎหมายและการปกครองของไทย

กฎหมายการปกครองของไทยเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่ทำให้วัฒนธรรมจีนสกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยน เป็นที่รู้กันทั่วไปว่า ชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น ไม่มีสิทธิ์ซื้อที่ดินของคนไทยและต้องเสียภาษีคนต่างด้าวทุกปีด้วย “บรรพบุรุษของฉันอยากซื้อที่ดินของชาวไทย แต่รัฐบาลไทยไม่อนุญาตให้ชาวต่างชาติซื้อที่ดิน ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดไว้” (เหล็กหง แซ่โล้ว, 17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) ถ้าไม่มีที่ดินของตนเอง ก็ไม่สามารถตั้งรกรากในชุมชนบางน้ำผึ้งได้ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์และปลอดภัยกว่ามณฑลสกเกี้ยนในสมัยก่อน เนื่องจากชาวจีนสกเกี้ยนบางคนมีความประสงค์ที่จะมีที่ดินของตน จึงแต่งงานกับชาวไทยและใช้ชื่อของคู่สมรสมาซื้อที่ดิน เช่น ไท่ก่า แซ่โล้ว บางคนจะใช้ชื่อของคนไทยที่ไว้วางใจและเชื่อถือได้ เช่น ก๊ก แซ่โล้ว บางคนจะใช้ชื่อของบุตรของตน เพราะบุตรของตนเกิดในประเทศไทยและมีสัญชาติไทยตั้งแต่เกิด

สำหรับเรื่องการเรียนภาษาจีน ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนที่เกิดในประเทศไทยนั้นมีคนส่วนน้อยได้เรียนภาษาจีนในโรงเรียนจีน เช่น ชวนฮวด แซ่โล้ว และหลิ่งเกียง แซ่โล้ว หลังรัฐบาลไทยมีนโยบายบังคับให้ลูกหลานชาวจีนที่เกิดในประเทศไทยเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมไทย ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนส่วนใหญ่จึงไม่ได้เรียนภาษาจีนเลย เช่น บรรยง พงศ์เทพปัทม์ บัญญัติ เทพอวยชัย จากการสัมภาษณ์บรรยง พงศ์เทพปัทม์ (10 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ในช่วงเวลา พ.ศ. 2492-พ.ศ. 2518 รัฐบาลไทยต่อต้านรัฐบาลจีนที่เป็นคอมมิวนิสต์ ภาษาจีนเป็นภาษาต้องห้ามตามกฎหมายไทยและทางโรงเรียนปิดสอนวิชาภาษาจีนกลาง ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนส่วนมากจึงไม่ได้เรียนภาษาจีนและได้เรียนภาษาและวัฒนธรรมไทยตลอดเวลาในโรงเรียน ส่วนภาษาและมารยาทของจีนสกเกี้ยนนั้น จะได้เรียนรู้บางส่วนจากรุ่นปู่และรุ่นพ่อนิดหน่อย

ชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรในชุมชนบางน้ำผึ้ง บางครั้งไปทำการค้าขายเล็กน้อย ส่วนคนรุ่นที่ 2 ก็ยังประกอบอาชีพการทำสวน เนื่องจากรุ่นพ่อเป็นชาวต่างชาติ คนรุ่นที่ 2 จึงไม่สามารถรับราชการไทยได้ แต่คนรุ่นที่ 2 เริ่มมีการใช้นามสกุลไทยและปรับตัวให้เข้ากับสังคมไทยแล้ว บางคนอยากเปลี่ยนฐานะที่เป็นลูกชาวต่างชาติเป็นชาวไทย ต่อมา คนรุ่นที่ 3 จะใช้ชื่อ-นามสกุลไทยทั้งหมด เพราะมีสิทธิ์รับราชการไทยแล้ว ถ้ายังใช้ชื่อ-นามสกุลจีน ก็จะรังเกียจของเพื่อนชาวไทย ดังที่ เกษวดี พุทธภูมิพิทักษ์ (2545 : 87) ได้กล่าวไว้ว่า “การเปลี่ยนชื่อ-สกุลเป็น

วิธีหนึ่งที่จะปรับคนต่อความเปลี่ยนแปลงเมื่อเริ่มนโยบายของจอมพล ป. นั้น สิ่งที่แสดงออกซึ่งความเป็นจีนเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ดังเช่นชื่อ-สกุล ซึ่งเป็นกลุ่มที่ยอมรับการเปลี่ยนชื่อ-สกุลก่อน มักเป็นกลุ่มที่ต้องติดต่อราชการ ซึ่งจอมพล ป. มองว่า ชื่อ-สกุลเป็นการแสดงอัตลักษณ์ด้านแรกที่ทำให้เป็นคนไทย” จากการสัมภาษณ์บุญลือ เทิดกวีนิกานต์ (8 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนบางคนเคยเป็นทหารของไทย ถ้าใช้ชื่อ-นามสกุลของจีน ก็จะไม่เหมาะสม การเปลี่ยนชื่อ-นามสกุลเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนที่รับราชการไทย ปัจจุบันลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่ไม่มีชื่อจีนเหมือนคนรุ่นแรกและคนรุ่นที่ 2 แล้ว ร่องรอยทางวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนในการตั้งชื่อก็ค่อย ๆ ลดลงจนสูญหายไป

สรุปเบื้องต้นได้ว่า สิทธิการชื่อที่ดิน นโยบายบังคับให้เรียนภาษาและวัฒนธรรมไทยของรัฐบาลไทยและการใช้ชื่อ-นามสกุลไทยในการรับราชการเป็นปัจจัยด้านกฎหมายการปกครองที่ทำให้วัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งมีการปรับเปลี่ยน เช่น การใช้ภาษาพูด ฯลฯ ถ้าชาวจีนฮกเกี้ยนไม่มีการปรับตัวและไม่ยอมทำตามคำสั่งของรัฐบาลไทย ลูกหลานของตนก็ไม่สามารถอยู่ในสังคมไทยได้ นอกจากนี้ ชาวจีนฮกเกี้ยนส่วนใหญ่มีครอบครัวใหญ่อยู่ในชุมชนบางน้ำผึ้งแล้ว การย้ายกลับไปมณฑลฮกเกี้ยนก็เป็นเรื่องลำบาก ในปัจจุบันลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นใหม่กลายเป็นชาวไทยหมดแล้ว มีสิทธิ์และหน้าที่ในฐานะพลเมืองไทยทุกประการ

4.1.5 ปัจจัยด้านการสมรส

ชุมชนบางน้ำผึ้งเป็นถิ่นของชาวไทยแต่ดั้งเดิม หลังจากชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนนี้ได้ร้อยกว่าปี ก็ทำให้ชาวจีนฮกเกี้ยนและชาวไทยมีการเรียนรู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย-จีนให้กันและกัน เกิดการยอมรับกันจนนำมาสู่การแต่งงานสมรสกัน ซึ่งทำให้วิถีชีวิตในครอบครัวยิ่งเพิ่มระดับความเข้มข้นมากขึ้นไม่ว่าด้านภาษาพูด อาหารการกิน ขนบประเพณี ความคิด ความเชื่อ

จากข้อมูลกลุ่มประชากรที่สัมภาษณ์รวม 10 ครอบครัว สมาชิกบางส่วนทั้ง 10 ครอบครัวนี้มีคู่สมรสที่เป็นชาวไทยตั้งแต่บรรพบุรุษรุ่นแรกจนถึงปัจจุบันเป็นคนรุ่นที่ 4 ในกลุ่มคนรุ่นแรกนั้นมีเพียงครอบครัวเดียวที่มีคู่สมรสเป็นชาวไทยท้องถิ่น ได้แก่ ครอบครัวที่ 4 ภรรยาของไต้ก่า แซ่ไค้ว (เดินทางมาประเทศไทยประมาณ พ.ศ. 2453) เป็นชาวไทยแท้ ๆ ส่วนคู่สมรสของกลุ่มคนรุ่นที่ 2 นั้น ชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนที่แต่งงานกับชาวไทยมี 7 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9 อีก 3 ครอบครัวไม่มีคู่สมรสที่เป็นชาวไทย ได้แก่ ครอบครัวที่ 1, 3, 10 จากการสัมภาษณ์ละออง เทพวอยชัย (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) ตัวแทนคนรุ่นที่ 2 ในครอบครัวที่ 1 ทำให้ทราบว่า คนรุ่นที่ 2 ในครอบครัวนี้มีพี่น้อง 8 คน คู่สมรสที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนมี 7

คน ยกเว้นภรรยาของพี่ชายคนโตเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่ใจ เหตุผลที่ทำให้เลือกคู่สมรสเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนคือ คนรุ่นแรกยังเคร่งครัดกับวัฒนธรรมจีนสกเกี้ยน และเรื่องแต่งงานของคนรุ่นที่ 2 ส่วนมากเป็นแบบ “คลุมถุงชน” ซึ่งหญิงชายไม่ได้รู้จักกันมาก่อน การเลือกคู่ครองเป็นการเห็นชอบของพ่อแม่ ถึงแม้คู่สมรสของคนรุ่นที่ 2 ในครอบครัวที่ 3 ล้วนเป็นชาวไทยเชื้อสายจีนสกเกี้ยน แต่พิธีแต่งงานมีทั้งพิธีแบบจีนและไทย เช่น การยกน้ำชา ทำบุญตักบาตร การยกขันหมากและการเลี้ยงพระ เป็นต้น แสดงว่าวิถีชีวิตของครอบครัวที่ 3 ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมไทยแล้ว ในปัจจุบัน คู่สมรสของคนรุ่นที่ 3 เริ่มมีความหลากหลายขึ้นคือ มีทั้งชาวไทยเชื้อสายจีนสกเกี้ยนด้วยกันหรือจีนกลุ่มภาษาอื่นหรือเป็นชาวไทย

เมื่อกลุ่มจีนสกเกี้ยนและกลุ่มชาวไทยในชุมชนบางน้ำผึ้งมีการแต่งงานขึ้น ก็ทำให้มีครอบครัวใหม่ขึ้นมา มีลูกมีหลาน มีเครือญาติ ย่อมก่อให้เกิดความใกล้ชิดกัน ในระหว่างเครือญาติ มีการแลกเปลี่ยนแนวคิด ความเชื่อ ส่งผลให้เกิดการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักปรับตัวเข้าหากัน นอกจากนี้ การดำรงชีวิตหลังแต่งงานก็เกิดการผสมผสานความเป็นอยู่หลายอย่าง เช่น การร่วมกิจกรรมของศาลเจ้าที่ถัง ณ บริเวณตำบลบางกระเจ้า กิจกรรมเช่นไหว้สุสานบรรพบุรุษจีนสกเกี้ยนในวันเซ็งเม็ง การทำบุญตักบาตร การทำบุญในเทศกาลตามธรรมเนียมไทย การสื่อสารกันด้วยภาษาจีนสกเกี้ยนและภาษาไทย การรับประทานอาหารจีนสกเกี้ยนและอาหารไทย เป็นต้น ดังนั้น การสมรสระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วัฒนธรรมจีนสกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยน

4.2 วัฒนธรรมจีนสกเกี้ยนที่ปรับเปลี่ยนไป

4.2.1 ด้านภาษาพูด

ภาษาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารความรู้ ความคิด ความต้องการของมนุษย์ ทำให้มนุษย์สามารถทำความเข้าใจกันได้ ภาษาเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม ชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียงนั้น ส่วนมากเป็นชาวจีนสกเกี้ยนที่มาจากอำเภอเจียวอันมณฑลสกเกี้ยน เนื่องจากอำเภอนี้ตั้งอยู่ภาคใต้ของมณฑลสกเกี้ยน คนกลุ่มนี้จึงใช้สำเนียงหมิ่นหนาน (หมิ่นใต้) ในกลุ่มภาษาสกเกี้ยน ไม่ว่าจะอยู่ในมณฑลสกเกี้ยนหรืออพยพมาประเทศไทย คนรุ่นแรกจะสื่อสารกันด้วยสำเนียงหมิ่นหนาน แต่ชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียงเป็นชุมชนชาวไทย ถ้าไม่เรียนรู้ภาษาไทยเบื้องต้น การติดต่อสื่อสารกับชาวไทยจะเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น คนรุ่นแรกจึงต้องปรับตัวในด้านภาษาเพื่อเข้ากับสังคม ไทยจากการสัมผัสลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้ ผู้วิจัยสรุปได้ว่าคนรุ่นแรกสามารถพูดภาษาไทยได้ทั้งสิ้น แต่การออกเสียงจะไม่ค่อยชัดเจนเท่ากับชาวไทย อย่างไรก็ตาม ใน

การสื่อสารกับชาวจีนฮกเกี้ยนนั้น ชาวไทยท้องถิ่นก็พอเข้าใจความหมายที่ชาวจีนฮกเกี้ยนจะแสดงออกมา

ส่วนการใช้ภาษาไทยของรุ่นที่ 2 นั้นจะไม่มีปัญหาในการติดต่อสื่อสารกับชาวไทยในท้องถิ่นมากนัก เพราะคนรุ่นที่ 2 เกิดในประเทศไทย สัมผัสและเรียนรู้ภาษาไทยตลอดเวลา สำเนียงการพูดจะไม่ต่างจากชาวไทยมากนัก ซึ่งสำเนียงภาษาไทยจะชัดเจนกว่ารุ่นแรกด้วย เนื่องจากคนรุ่นแรกสื่อสารกับคนรุ่นที่ 2 ด้วยภาษาจีนฮกเกี้ยน ดังนั้นคนรุ่นที่ 2 จึงสามารถพูดภาษาจีนฮกเกี้ยนได้ แต่ความสามารถในการใช้ภาษาฮกเกี้ยนจะอ่อนกว่าคนรุ่นแรก สิ่งที่น่าสนใจในการสัมภาษณ์ชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นที่ 2 คือ คนส่วนใหญ่ยังสามารถพูดและฟังภาษาแต้จิ๋วได้บ้าง (เพราะถิ่นฐานดั้งเดิมของ 2 กลุ่มชนนี้อยู่ภาคใต้ของจีน ซึ่งใกล้เคียงกัน) ทำให้คนรุ่นที่ 2 สามารถนำสำเนียงจีนฮกเกี้ยนนี้มาเปรียบเทียบและสื่อสารกับชาวจีนแต้จิ๋วได้ นอกจากนี้แล้ว คนรุ่นที่ 3 ที่พูดภาษาจีนฮกเกี้ยนได้นั้นก็สามารถฟังภาษาแต้จิ๋วได้บ้างบ้างประปราย เนื่องจากไม่ได้ใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนในชีวิตประจำวัน ตั้งแต่คนรุ่นที่ 2 เป็นต้นมา ความสามารถในการใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนจะลดน้อยลงไปเรื่อย ๆ

ตารางที่ 4.1
ความสามารถในการใช้ภาษาจีนฮกเกี้ยนและภาษาไทยของชาวจีนฮกเกี้ยน
ตั้งแต่รุ่นแรกถึงรุ่นที่ 4

	รุ่นแรก		รุ่นที่ 2		รุ่นที่ 3		รุ่นที่ 4	
	ภาษา ฮกเกี้ยน	ภาษา ไทย	ภาษา ฮกเกี้ยน	ภาษา ไทย	ภาษา ฮกเกี้ยน	ภาษา ไทย	ภาษา ฮกเกี้ยน	ภาษา ไทย
ครอบครัว ที่ 1	☒	☒	☒	☒		☒		☒
ครอบครัว ที่ 2	☒	☒	☒	☒	☒	☒		☒
ครอบครัว ที่ 3	☒	☒	☒	☒		☒		☒
ครอบครัว ที่ 4	☒	☒	☒	☒		☒		☒
ครอบครัว ที่ 5	☒	☒	☒	☒		☒		☒
ครอบครัว ที่ 6	☒	☒	☒	☒	☒	☒		☒
ครอบครัว ที่ 7	☒	☒	☒	☒		☒		☒
ครอบครัว ที่ 8	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 9	☒	☒	☒	☒	☒	☒		☒
ครอบครัว ที่ 10	☒	☒	☒	☒	☒	☒		☒

ตารางนี้ แสดงให้เห็นว่าการใช้ภาษาจีนสกอเกี้ยนใน 10 ครอบครัวนี้ค่อย ๆ ลดน้อยลงตั้งแต่คนรุ่นที่ 3 ชาวจีนสกอเกี้ยนรุ่นที่ 3 ที่ยังใช้ภาษาจีนสกอเกี้ยนได้มี 5 ครอบครัว ส่วนคนรุ่นที่ 4 นั้นยังเหลือครอบครัวเดียว แม้ว่าคนรุ่นที่ 4 จะพูดภาษาจีนสกอเกี้ยนไม่คล่องแคล่วเท่ากับคนรุ่นแรก แต่สมาชิกในครอบครัวที่ 8 ยังให้ความสำคัญกับภาษาจีนสกอเกี้ยนอยู่ เพราะภาษานี้เป็นมรดกของครอบครัว ต้องสืบทอดต่อไปและพยายามอนุรักษ์ไว้ให้นานแสนนาน จากการสัมภาษณ์คนรุ่นที่ 3 นั้น พี่น้องบางคนพูดภาษาจีนสกอเกี้ยนไม่ได้เลยและฟังไม่รู้เรื่อง แต่บางคนมีแผนการที่จะส่งบุตรของตนไปเรียนภาษาจีนกลาง เพราะเห็นภาษาจีนกลางสำคัญกว่าและมีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพต่าง ๆ ในอนาคต ถ้าแผนการเรียนภาษาจีนกลางเป็นไปได้ ลูกหลานชาวจีนสกอเกี้ยนบางคนอาจจะมีความสามารถในการอ่านตัวอักษรจีนได้เหมือนคนรุ่นแรกอีกไม่นานนักถึงแม้สำเนียงเปลี่ยนไปแล้ว ในตารางนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่าการใช้ภาษาไทยใน 10 ครอบครัวนี้จะค่อย ๆ แข็งแรงขึ้นตั้งแต่รุ่นที่ 2 และชาวจีนสกอเกี้ยนมีการปรับตัวในการใช้ภาษาไทยมากขึ้น

เมื่อชาวจีนสกอเกี้ยนรุ่นแรกยังมีชีวิตอยู่ ก็จะสอนภาษาจีนสกอเกี้ยนให้กับลูกหลาน ดังที่ นาง เหล็กหง แซ่โล้ว (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เมื่อว่างงาน ลูกหลานจีนสกอเกี้ยนจะรวมตัวกันเพื่อเรียนรู้ภาษาและมารยาทจีนสกอเกี้ยนจากคนรุ่นแรก” ดังนั้นสมาชิกในครอบครัวจึงสื่อสารกันด้วยภาษาจีนสกอเกี้ยน แต่หลังจากคนรุ่นแรกเสียชีวิตและลูกหลานส่วนใหญ่ต้องสื่อสารกับชาวไทยด้วยภาษาไทย จึงทำให้ความสามารถในการใช้ภาษาจีนสกอเกี้ยนของลูกหลานเหล่านี้ลดน้อยลงเนื่องจากไม่ได้นำมาใช้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ภาษาจีนสกอเกี้ยนไม่มีการสืบทอดต่อไปภายในครอบครัว เพราะลูกหลานบางคนคิดว่า ภาษาจีนสกอเกี้ยนไม่มีประโยชน์ต่อการใช้ชีวิตในสังคมไทย ถ้าไม่มีการอนุรักษ์เป็นอย่างดี ภาษาจีนสกอเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียงจะสูญหายไปไม่ช้า

4.2.2 ด้านอาหาร

อาหารการกินของชาวจีนสกอเกี้ยนไม่ต่างจากชาวจีนกลุ่มภาษาอื่น ๆ ที่อาศัยอยู่ภาคใต้ของจีน ซึ่งรับประทานข้าวสารเป็นหลัก กับข้าวส่วนใหญ่มีผักและเนื้อสัตว์เป็นส่วนประกอบ ดังที่ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ (2542 : 24) กล่าวว่า “การรับประทานอาหารในชีวิตประจำวันของจีนสกอเกี้ยนค่อนข้างเรียบง่าย รับประทานข้าวสารเป็นหลักและมีกับข้าวสองสามอย่าง ซึ่งส่วนใหญ่มีผักเป็นส่วนประกอบสำคัญ ส่วนเนื้อสัตว์ที่ใช้ในการปรุงอาหาร เช่น หมู ไก่ ปลา เป็นต้น” ข้อความนี้สอดคล้องกับหนังสือเจ้าอันเซียนจื้อของมณฑลสกอเกี้ยน (Yuehong Zhou และ Baojun Chen, 2542 : 1045-1048) ที่บันทึกว่า “ข้าวสารเป็นอาหารหลักของชาวเจียวอัน กับข้าวมักจะประกอบด้วย ผัก ถั่ว พริก เนื้อสัตว์ ซึ่งมีหลาย ๆ อย่าง” ส่วนรสชาติอาหารของจีนสกอเกี้ยนนั้นก็ไม่ได้ต่างจากอาหาร

ของจีนกลุ่มภาษาอื่น ก็จะเป็นอาหารรสจัด ในหนังสือเจ้าอันเขียนชื่อของมณฑลสกุเกี้ยน (Yuehong Zhou และ Baojun Chen. 2542 : 1045-1048) ได้บันทึกว่า “ลักษณะของอาหารเจียวอันมีทั้งลักษณะอาหารภาคใต้ของมณฑลสกุเกี้ยนและอาหารภาคตะวันออกเฉียงของมณฑลกวางตุ้ง (ถิ่นของชาวจีนแต้จิ๋ว) การปรุงอาหารจะให้ความสำคัญกับเรื่องของการใช้ไฟ พิถีพิถันกับการเลือกเครื่องเทศและไม่ค่อยใช้พริกที่เผ็ดมาก พวกแกงจืดจะนิยมปรุงด้วยกรรมวิธีการตุ๋น เพื่อให้ให้น้ำแกงมีรสแบบธรรมชาติ ส่วนอาหารว่างจะผสมผสานทั้งรสเค็มและรสหวาน” จากข้อความนี้แสดงว่าอาหารของอำเภอเจียวอันมีทั้งลักษณะอาหารภาคใต้ของมณฑลสกุเกี้ยนและอาหารจีนแต้จิ๋ว เพราะอำเภอเจียวอันเป็นอำเภอที่ติดกับพื้นที่แต้จิ๋วในประเทศจีน รสชาติอาหารที่ชาวเจียวอันนิยมรับประทานเป็นอาหารรสจัด ซึ่งไม่ค่อยใส่พริกที่เผ็ดลงไปปรุงอาหาร

ข้อมูลที่ได้มาจากชุมชนบางน้ำผึ้งและศาลเจ้าโจวซือกง ปรากฏว่าอาหารจีนสกุเกี้ยนที่ผู้อพยพรุ่นแรกนิยมรับประทานประกอบด้วยหมี่สกุเกี้ยน หุนซุ่นหรือผิงซุ่นหรือการผัดหน่อไม้แบบสกุเกี้ยนและบะหมี่เหลืองราดหน้าแบบสกุเกี้ยน หมี่สกุเกี้ยนเป็นอาหารจีนสกุเกี้ยนที่ผู้คนรู้จักกันไป ส่วนหุนซุ่นหรือผิงซุ่นหรือการผัดหน่อไม้แบบสกุเกี้ยนและบะหมี่เหลืองราดหน้าแบบสกุเกี้ยนนั้น บางคนอาจจะไม่รู้จักและไม่เคยได้ลิ้มรส เพราะทั้ง 2 อย่างนี้ไม่ได้เผยแพร่ในสังคมไทย เช่นเดียวกับหมี่สกุเกี้ยนนัก วัตถุประสงค์ของการผัดหน่อไม้แบบสกุเกี้ยนมีดังต่อไปนี้ หน่อไม้ เห็ดหอม หมูสามชั้น ปลาหมึกแห้ง เครื่องปรุงที่สำคัญมี 4 อย่าง ได้แก่ เหล้าขาว ซีอิ้ว ชูรส น้ำตาล เกลือ ส่วนบะหมี่เหลืองราดหน้าแบบสกุเกี้ยนนั้น วัตถุประสงค์ที่สำคัญประกอบด้วยปลาโทโป กุ้งสด หมูสับ ปลาหมึกแห้ง เห็ดหอม ต้นหอม ไข่ไก่ ผักชี แป้ง กระเทียม เครื่องปรุงมีน้ำมัน เกลือ ซีอิ้วและชูรส จากวัตถุประสงค์และเครื่องปรุงของอาหารจีนสกุเกี้ยนทั้ง 2 อย่างนี้ ทำให้ทราบว่า ผู้อพยพรุ่นแรกยังนิยมรับประทานอาหารรสจัด และไม่มีการใส่พริกที่เผ็ด ๆ เช่นเดียวกับอาหารไทย

หลังจากผู้อพยพรุ่นแรกตั้งครอบครัวมีลูกมีหลานในชุมชนบางน้ำผึ้งและได้อยู่กับชาวไทยท้องถิ่นในพื้นที่เดียวกันเป็นเวลายาวนาน อาหารการกินในชีวิตประจำวันของคนรุ่นแรกบางคนก็เริ่มมีการปรับเปลี่ยน ซึ่งมีการรับประทานอาหารไทย ดังที่ เหล็กหง แซ่โล้ว (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “คุณพ่อ (ชาวจีนสกุเกี้ยนรุ่นแรก) ชอบรับประทานอาหารไทยมาก โดยเฉพาะพวกแกงของไทย เช่น แกงเจียวหวาน แกงส้มและขนมจีนน้ำยา เป็นต้น” นอกจากนี้ ลูกหลานชาวจีนสกุเกี้ยนยังมีการเลี้ยงพระสงฆ์ไทยด้วยอาหารจีนสกุเกี้ยนและอาหารไทย เช่น ในเทศกาลเซ็งเม้งประจำปี 2554 ผู้วิจัยพบว่าครอบครัวของฉวี ศิริประวัตติกุล ได้นำอาหารทั้งจีนและไทย เช่น หมี่สกุเกี้ยน ไข่พะโล้ แกงจืดกระดูกหมู ซาลาเปา ต้มยำปลา ขนมจีน ขนมจีนน้ำยามาเลี้ยงพระสงฆ์ไทยของวัดบางน้ำผึ้งใน

จากการสัมภาษณ์ลูกหลานชาวจีนสกุเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้ ทำให้ทราบว่าอาหารไทยเป็น

อาหารหลักในปัจจุบัน เพราะวัตถุดิบของอาหารจีนสกเกี้ยนบางส่วนจะแพงกว่าอาหารไทย เช่น เห็ดหอม อันเป็นส่วนประกอบสำคัญในการปรุงอาหารสกเกี้ยน โดยเฉพาะอาหารเจ ในร้านขายยาจีน ฉ.รุ่งเรืองที่ถนนมังกรมีการจำหน่ายทั้งสมุนไพรจีนและพืชผลการเกษตรอื่น ๆ ผู้วิจัยได้พบว่าร้านนี้มีการจำหน่ายเห็ดหอมที่นำมาปรุงอาหารเมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ซึ่งมีราคา 3 ประเภท ได้แก่ 280 บาท 380 บาทและ 500 บาทต่อ 1 กิโลกรัม ถ้าเป็นเห็ดหอมที่มีคุณภาพดี ราคาจะสูงกว่า เช่น เทสโก้ โลตัสของเยาวราชที่ติดกับร้านขายยาจีนฉ.รุ่งเรืองก็มีการจำหน่ายเห็ดหอมอันมีราคาแพงกว่าร้านขายปลีก ถ้าคิดเป็น 1 กิโลกรัม จะมีราคาดังต่อไปนี้ 1,470 บาท 567 บาท และ 497 บาท ส่วนวัตถุดิบสำคัญของอาหารไทยมีราคาดังต่อไปนี้ ตะไคร้ 1 กิโลกรัมละ 43 บาท ถั่วยาว 1 กิโลกรัมละ 50 บาท ใบกระเพรา 1 กิโลกรัมละ 90 บาท จากการเปรียบเทียบราคาวัตถุดิบของอาหารจีนและอาหารไทย แสดงให้เห็นว่าวัตถุดิบของอาหารไทยถูกกว่าอาหารจีนเป็นอย่างมาก ถ้ารับประทานอาหารไทย ก็จะช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายและช่วยให้ตนเองเข้ากับสังคมไทยได้

ส่วนกรรมวิธียุ่งยากก็ทำให้ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนไม่นิยมปรุงและรับประทานอาหารจีนสกเกี้ยนเป็นอาหารประจำวัน ดังที่ อูมาพร อัครศักดิ์สุนทร (7 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ถ้าผู้รับประทานอาหารมีจำนวนมาก กรรมวิธีของการผัดหั่นหั่นไม่แบบสกเกี้ยนยิ่งซับซ้อน บางครั้งจะต้องใช้เวลาประมาณ 8 ชั่วโมงมาผัดวัตถุดิบ ถ้าหั่นหั่นไม่แห้งเป็นชิ้นเล็ก ต้องแช่น้ำก่อนจมนิ่มแล้วจะได้นำมาผัด ถ้าเป็นชิ้นใหญ่ จะต้องนำไปต้มให้นุ่มก่อนแล้วเอามาหั่นและผัด ถ้าทำมารับประทานกันในบ้าน จะต้องใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงกว่า วัตถุดิบที่สำคัญ เช่น ปลาที่ไปว มักจะต้องไปซื้อที่ตลาดเยาวราช อันเป็นวัตถุดิบที่หาได้ยาก”

ไม่ว่าจะเป็นชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือลูกหลานที่เกิดในชุมชนบางน้ำผึ้ง ล้วนมีการเรียนรู้วัฒนธรรมอาหารไทยบ้าง บางทีชาวไทยชักชวนไปรับประทานข้าวที่บ้านชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกได้ลิ้มรสอาหารไทยเพื่อแสดงความเป็นมิตร ส่วนลูกหลานนั้น เนื่องจากมีการใช้ชีวิตในประเทศไทยตลอดเวลา มีโอกาสสัมผัสวัฒนธรรมไทยมากกว่าคนรุ่นแรกและเพื่อนส่วนใหญ่เป็นชาวไทยทั้งนั้น ดังนั้นอาหารการกินจะค่อนข้างไปทางอาหารไทย บางคนเป็นข้าราชการของไทย ถ้ามีงานเลี้ยงทางการ ก็จะต้องทานอาหารไทยเหมือนกับคนไทย ในปัจจุบันอาหารประจำวันของลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนจะประกอบด้วยอาหารไทยเกือบหมด ดังที่ วันเพ็ญ สุวรรณทศ (22 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “อาหารประจำวันของครอบครัวส่วนมากเป็นอาหารไทย เช่น ข้าวต้มมัด ส้มตำ ยำวุ้นเส้น ต้มยำและอื่น ๆ ซึ่งเป็นอาหารไทยทั่วไป”

จากที่กล่าวมานั้น อาหารการกินของชาวจีนสกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจน ซึ่งอาหารจีนสกเกี้ยนส่วนมากเป็นอาหารรสจัด รสชาติของอาหารไทยมักจะเป็นอาหารรสเผ็ด ชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นแรกนิยมรับประทานอาหารจีนสกเกี้ยนในชีวิตประจำวัน แต่บางคนเริ่มมีการปรับตัวใน

เรื่องอาหารแล้ว แสดงว่า มีการยอมรับวัฒนธรรมอาหารไทย ตั้งแต่คนรุ่นที่ 2 เป็นต้นมา อาหารไทย กลายเป็นอาหารหลักของครอบครัว จากการสัมภาษณ์ลูกหลานชาวจีนสกุเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง ยังแสดงให้เห็นว่าอาหารจีนสกุเกี้ยนจะเป็นความทรงจำที่ยังมีอยู่สำหรับบางคน บางคนไม่รู้จักอาหารจีนสกุเกี้ยนที่บรรพบุรุษเคยปรุงและรับประทาน เพราะวัฒนธรรมอาหารจีนสกุเกี้ยนไม่ได้ สืบทอดลงมาภายในครอบครัว บางคนจะไม่สนใจอาหารการกินของบรรพบุรุษแล้ว เพราะตนเอง กลายเป็นชาวไทยและรับประทานอาหารไทยเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม ถ้าลูกหลานชาวจีนสกุเกี้ยน รู้จักอนุรักษ์อาหารสกุเกี้ยนและพัฒนาขึ้นมาเป็นสินค้าเอกลักษณ์ของชุมชนบางน้ำผึ้ง เพิ่มทางเลือก ของความอร่อยที่หลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ทำให้ตลาดน้ำบางน้ำผึ้งมีการพัฒนาอย่าง ยั่งยืนเพราะสินค้ามีตัวเลือกรวมมากขึ้น อันมีประโยชน์ต่อลูกหลานชาวจีนสกุเกี้ยนและชาวไทยใน ท้องถิ่นตลอดจนนักท่องเที่ยว

4.2.3 พิธีกรรม

(1) งานฉลองอายุครบ 60 ปี (แซยิด)

ประเพณีแซยิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีจีนอันดั้งเดิมที่ได้สืบทอดมานานแล้วและเป็น กิจกรรมหนึ่งที่แสดงความเคารพต่อผู้สูงอายุ เมื่อหลายพันปีมานี้ ชาวจีนได้ปฏิบัติตนเคารพผู้สูงอายุ เป็นมาตรฐานทางสังคม ในหนังสือเจ้าอันเซียนจื่อ (Yuehong Zhou และ Baojun Chen, 2542 : 1047-1048) กล่าวว่า “ตามประเพณีของจีน ผู้ที่มีอายุครบ 50 ปีขึ้นไปจึงจะจัด งานแซยิดได้ บางคนคิดว่า ถ้าเลขสุดท้ายของอายุเป็นเลข 1 ก็จะต้องจัดงานแซยิด เช่น 61 ปี 71 ปี 81 ปี เป็นต้น งานแซยิดเป็น กิจกรรมที่มีบรรยากาศครึกครื้นมาก ลูกสาว ลูกเขย หลานสาว หลานเขยจะเดินทางมาร่วมกิจกรรม ด้วย บางคนจะนำของขวัญมามอบให้กับผู้สูงอายุที่จัดงานแซยิด ของขวัญที่ส่งมานั้นประกอบด้วย บะหมี่ ตัวเต่าและลูกท้อที่ทำด้วยแป้ง ไข่ไก่ ปลา หมู ไก่ เป็ด ขนมนและส้ม ฯลฯ ของขวัญเหล่านี้ ต้องเป็นจำนวนคู่และติดกระดาษสีแดงหรือข้อมเป็นสีแดง (เช่น ไข่แดง) เหตุที่ต้องทำเช่นนี้เพื่อ แสดงความเป็นสิริมงคล ถ้าผู้สูงอายุจัดงานแซยิดแล้วต้องจัดต่อเนื่องไปทุก ๆ ปี ไม่ควรหยุดชะงัก”

ใน 10 ครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์หลักนี้ ครอบครัวที่เคยจัดงานแซยิดให้ผู้สูงอายุในบ้าน มี 3 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 1 , 3 และ 6 ครอบครัวที่ไม่เคยจัดงานแซยิดมี 5 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 2, 4, 5, 7 และ 10 ส่วนครอบครัวที่ยังจัดงานแซยิดจนมาถึงปัจจุบันมี 2 ครอบครัว ได้แก่ ครอบครัวที่ 8 และ 9 ถึงแม้ครอบครัวที่ไม่จัดงานแซยิดมีจำนวนเท่ากับครอบครัว ที่จัดงาน แต่ครอบครัวที่จัดงานแซยิดก็มีจำนวนลดน้อยลงในปัจจุบัน ครอบครัวที่จัดงานแซยิดไม่ เพียงแต่ทำตามธรรมเนียมของจีนเท่านั้น ยังมีการผสมกับวัฒนธรรมไทยด้วย เช่น นิมนต์พระไทย มาประกอบพิธีที่บ้าน และทำบุญตักบาตร เป็นต้น

(2) พิธีแต่งงาน

สำหรับพิธีแต่งงานของชาวจีนฮกเกี้ยนในอำเภอเจียวอัน มีบันทึกไว้ในหนังสือเจ้าอันเขียนจื่อ (Yuehong Zhou และ Baojun Chen, 2542 : 1045-1046) ว่า “พิธีแต่งงานของชาวเจียวอันจะมีการจ้างแม่สื่อและในพิธีหมั้น ฝ่ายผู้ชายจะส่งสินสอดไปขอ ซึ่งประกอบด้วยผ้าไหมสีแดง ทอง และเงิน ฯลฯ จำนวนสินสอดจะเป็นเลขคู่ หมอคู่ช่วยเลือกฤกษ์ยามตามวันเกิดของชายหญิงทั้งสองฝ่าย ก่อนแต่งงาน 12 วันจะต้องยกสินสอดไปขอ มีเงินสด สุรา ขาหมูและขนม เป็นต้น ถ้าไม่มีเงินสด ส่งทอง เงิน เสื้อผ้าหรือของขวัญอื่น ๆ ที่มีราคาเท่ากับเงินสดที่ต้องการก็ได้ วันแต่งงานจะมีการไหว้ผู้ใหญ่ในบ้าน พิธียกน้ำชาและจัดโต๊ะจีนเพื่อเลี้ยงอาหารให้แก่ญาติและเพื่อนที่มาร่วมงาน” ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่าพิธีแต่งงานของชาวจีนฮกเกี้ยนมักจะประกอบด้วยการจ้างแม่สื่อ พิธีการหมั้น การมอบสินสอดให้ฝ่ายหญิง การเลือกฤกษ์ยาม การไหว้ผู้ใหญ่ในบ้าน พิธียกน้ำชาและจัดโต๊ะจีน

นอกจากนี้ ธรรมเนียมโบราณของชาวจีนฮกเกี้ยนยังมีข้อห้ามให้หญิงฮกเกี้ยนแต่งงานกับชาวจีนแต้จิ๋วและชาวไหหลำ ดังที่ ถาวร ลิกชโกศล (4 สิงหาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เนื่องจากชาวจีนฮกเกี้ยนมีศักดิ์สูงกว่าชาวแต้จิ๋วและชาวไหหลำ ด้วยเหตุที่ว่าเดิมทั้งชาวแต้จิ๋วและชาวไหหลำต่างอพยพแยกตัวออกไปจากมณฑลฮกเกี้ยนและด้วยขนบประเพณีดังกล่าว คนแต้จิ๋วและคนไหหลำในสมัยก่อนจะไม่แต่งงานฮกเกี้ยนเข้าบ้าน ส่วนผู้ชายฮกเกี้ยนจะแต่งงานกับสาวแต้จิ๋วหรือไหหลำก็ได้ ไม่ได้มีข้อจำกัด ทั้งนี้ชาวแต้จิ๋วในเมืองแต้จิ๋วยังให้เกียรติและเรียกชาวจีนฮกเกี้ยนว่า ผู้เจียนเหริน (ชาวฮกเกี้ยน) แต่จะเรียกคนที่มาจากมณฑลอื่นว่า เว่ยเล็งเหริน (ชาวต่างจังหวัด)” ธรรมเนียมที่ห้ามหญิงฮกเกี้ยนแต่งงานกับชายแต้จิ๋วและชายไหหลำก็ได้ปรากฏในหนังสือสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ : ฮกเกี้ยน ดังที่ชวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ (2542 : 22) กล่าวว่า “ฮกเกี้ยนมีธรรมเนียมนิยมเรื่องการแต่งงานที่ถูกฝังมาจากบรรพบุรุษในเรื่องศักดิ์โดยเชื่อว่า จีนภาษาฮกเกี้ยนมีศักดิ์เป็นที่ของจีนภาษาแต้จิ๋วและไหหลำ เพราะดั้งเดิมจีนทั้งสองภาษาแตกตัวมาจากฮกเกี้ยน จึงถือว่ามีศักดิ์เป็นน้อง ดังนั้นชาวจีนฮกเกี้ยนจึงนิยมแต่งงานกับคู่ที่เป็นฮกเกี้ยนด้วยกัน เพราะมีศักดิ์เท่ากัน การแต่งงานของหญิงฮกเกี้ยนกับชายแต้จิ๋วหรือไหหลำถือเป็นข้อห้าม เพราะผู้หญิงมีศักดิ์สูงกว่าหากแต่งงานกันไปจะทำให้ครอบครัวทำมาหากินไม่เจริญ”

ส่วนพิธีแต่งงานของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนที่จัดทำตามธรรมเนียมจีนโบราณนั้น ดังที่ นวี สิริประวัตติกุล (12 พฤศจิกายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เรื่องแต่งงานของคุณพ่อคุณแม่แม่ (อ้าวถอ แซ่ลิ้ม) เป็นแบบ “คลุมถุงชน” ตามธรรมเนียมจีน ผู้ใหญ่ในบ้านเคยเล่าว่า คุณปู่ชนหมากแห้งและของสวนอื่น ๆ ไปขายที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์และพักในครอบครัวชาวจีนฮกเกี้ยนครอบครัวหนึ่ง เนื่องจากมาจากมณฑลเดียวกันและพูดภาษาเดียวกัน คุณปู่กับเจ้าของบ้านรู้สึก

คุ้นเคยกันมากจนกลายเป็นเพื่อนกัน ครอบครัวนี้มีบุตรสาวคนหนึ่ง อายุประมาณ 3 ขวบ คุณปู่เห็นแล้วชอบมากจึงปรึกษากับเจ้าของบ้านเพื่อขอหมั้นให้กับคุณพ่อ (อายุประมาณ 8 ขวบในสมัยนั้น) เจ้าของบ้านยอมรับข้อเสนอของคุณปู่เนื่องจากธรรมเนียมจีนสกเกี้ยนโบราณมีข้อห้ามให้หญิงสกเกี้ยนแต่งงานกับชายแต่จีวหรือชายไหหลำ คุณพ่อกับคุณแม่จึงแต่งงานกันเมื่อคุณแม่อายุ 16 ปี (ประมาณพ.ศ. 2475) ซึ่งจัดพิธีแต่งงานแบบจีนสกเกี้ยน พิธีไหว้ประกอบด้วยการไหว้เจ้าที่ ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผู้ใหญ่ในบ้านและไหว้สามีของเจ้าสาว” ข้อความนี้แสดงให้เห็นว่า พิธีแต่งงานของชาวจีนสกเกี้ยนบางคนเป็นแบบ “คลุมถุงชน” ซึ่งไม่ได้เลือกคู่ครองด้วยตนเองและมีข้อห้ามในการแต่งงานสำหรับหญิงสกเกี้ยน

ก่อนแต่งงาน ชาวจีนสกเกี้ยนรุ่นเก่า (ประมาณ พ.ศ. 2494) มักจะปฏิบัติขั้นตอนต่าง ๆ ตามประเพณีจีน ดังที่ นางละออง เทพอวยชัย (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “มีการดูฤกษ์ยาม มีการหมั้นตามประเพณีด้วยแหวน (จำไม่ได้ว่าแหวนทองหรือแหวนเพชร) ฝ่ายชายให้เพื่อนหรือญาติ 12 คนยกสินสอดมาขอ ซึ่งมีผู้ใหญ่ที่รู้ธรรมเนียมจีน 2 คน สินสอดประกอบด้วยเงิน 3,600 บาท ทอง ผลไม้มงคล (เช่น ส้ม) ขนมมงคล ฝ่ายหญิงจะแจกขนมมงคลให้ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้านหลังจากหมั้นได้ 1-2 เดือน จึงส่งตัวเจ้าสาวตามฤกษ์ เสือเจ้าสาวนั้นคุณแม่เย็บด้วยมือ ซึ่งเป็นสิริมงคล วันที่ส่งเจ้าสาวไปบ้านฝ่ายชาย คุณพ่อให้เงิน 2 บาทและฝ่ายชายให้ 4 บาท เจ้าสาวจะไปคนเดียวและมีคนช่วยยกของไปด้วย มีการไหว้เทวดาฟ้าดิน ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผู้ใหญ่ฝ่ายชายและพิธียกน้ำชา ส่วนผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงไม่ได้ไป เพราะชาวจีนสกเกี้ยนมีธรรมเนียมกำหนดว่า ญาติฝ่ายหญิงไม่ได้ไปบ้านฝ่ายชายในวันแต่งงาน ช่วงเวลาที่ทำการหมั้นเป็นเดือน 12 พิธีแต่งงานจะจัดขึ้นในเดือนอ้าย (เจี๋ยเหว่ย) ของปีต่อไป มีการจัดเลี้ยงโต๊ะจีนประมาณ 20 โต๊ะ” จากการสัมภาษณ์นางละออง แสดงว่า ขั้นตอนสำคัญของงานแต่งงานชาวจีนสกเกี้ยนประกอบด้วยการดูฤกษ์ยาม การหมั้น การมอบสินสอด การไหว้ฟ้าดิน (ชาวจีนโบราณมีความเชื่อว่าหลังจากที่กราบไหว้ฟ้าดินแล้วก็ถือว่าเป็นสามีภรรยาโดยสมบูรณ์ ดังนั้นพิธีกราบไหว้นี้จึงถือว่าสำคัญมาก) ไหว้บรรพบุรุษ ไหว้ผู้ใหญ่ พิธียกน้ำชาและการจัดโต๊ะจีน ซึ่งขั้นตอนเหล่านี้คล้ายกับขั้นตอนแต่งงานที่บันทึกไว้ในหนังสือ “เจี๋ยอันเซียนจือ” นอกจากนี้ ยังมีข้อกำหนดเคร่งครัดกับฤกษ์ในวันแต่งงาน และมีกำหนดไม่ให้ญาติฝ่ายหญิงไปร่วมงานแต่งที่บ้านฝ่ายชาย

เนื่องจากคนรุ่นที่ 4 มีบางคนยังไม่ได้แต่งงานและไม่ทราบว่าจะจัดพิธีแบบไทยหรือพิธีแบบจีนหรือมีทั้ง 2 พิธีกรรม ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาพิธีแต่งงานของชาวจีนสกเกี้ยนตั้งแต่คนรุ่นแรกถึงคนรุ่นที่ 3 เพราะพิธีแต่งงานทั้ง 3 รุ่นมีการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน จากการสัมภาษณ์ชาวไทยเชื้อสายจีนสกเกี้ยน 10 ครอบครัวนี้ ผู้วิจัยได้จัดทำตารางที่แสดงพิธีแต่งงานตั้งแต่คนรุ่นแรกถึงคนรุ่นที่ 3 ดังต่อไปนี้

ตาราง 4.2
พิธีแต่งงานของชาวจีนฮกเกี้ยนตั้งแต่คนรุ่นแรกถึงคนรุ่นที่ 3

	คนรุ่นแรก		คนรุ่นที่ 2		คนรุ่นที่ 3	
	พิธีแบบ จีน	พิธีแบบ ไทย	พิธีแบบ จีน	พิธีแบบ ไทย	พิธีแบบ จีน	พิธีแบบ ไทย
ครอบครัว ที่ 1	☒		☒			☒
ครอบครัว ที่ 2	☒		☒		☒	☒
ครอบครัว ที่ 3	☒	☒	☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 4	☒	☒	☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 5	แต่งงานในประเทศ จีน		☒	☒		☒
ครอบครัว ที่ 6	☒		☒		☒	☒
ครอบครัว ที่ 7	☒		☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 8	☒		☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 9	☒		☒	☒	☒	☒
ครอบครัว ที่ 10	แต่งงานในประเทศ จีน		☒		☒	☒

ชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกในครอบครัวที่ 5 และ 10 แต่งงานในประเทศจีน การแต่งงานที่จัดพิธีแบบจีนในประเทศไทยมี 6 ครอบครัว เนื่องจากภรรยาเป็นชาวไทยแท้ ๆ การแต่งงานของชาวจีนฮกเกี้ยนในครอบครัวที่ 3 และ 4 จึงมีการผสมผสานทั้งจีนและไทย พิธีแต่งงานแบบไทยมักจะ

ประกอบด้วยการทำบุญตักบาตร การขันหมาก มงคลบ่าวสาว หลังน้ำพระพิทฆมนต์ กระจแจ และ การเลี้ยงพระ เป็นต้น ส่วนคนรุ่นที่ 2 นั้นส่วนมากยังจัดพิธีแบบจีน เพราะคนรุ่นแรกยังมีชีวิตอยู่ และให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมจีนเป็นอย่างมาก พิธีแต่งงานของคนรุ่นที่ 2 บางคนจะมีทั้งแบบจีน และแบบไทย ซึ่งผสมกัน บางคนจะไม่ได้จัดพิธีแต่งงานเลย เช่น ครอบครัวที่ 7 เนื่องจากแฟนมีท้อง ก่อนแต่งงาน นายสมศักดิ์ แซ่โง้ว จึงต้องจัดพิธีขอมา* ตามธรรมเนียมไทย พิธีแต่งงานของคนรุ่นที่ 2 มีการผสมผสานมากกว่าคนรุ่นแรก พิธีแต่งงานของคนรุ่นที่ 3 จะมีพิธีแบบไทยมากกว่าพิธีแบบจีน

ชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกส่วนใหญ่จะจัดการเรื่องแต่งงานของหญิงฮกเกี้ยนรุ่นที่ 2 ด้วยตนเอง ดังที่ ละออง เทพอวยชัย (17 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ไม่รู้จักสามีมาก่อนที่จะแต่งงาน” เนื่องจากชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นที่ 2 ได้เรียนรู้ทั้งวัฒนธรรมจีนและไทยมาตลอดเวลา เรื่องแต่งงานของหญิงฮกเกี้ยนรุ่นที่ 3 จึงไม่ต้องทำตามธรรมเนียมจีนฮกเกี้ยนมากนัก ซึ่งมีอิสระมากกว่าคนรุ่นที่ 2 ในการเลือกคู่ครอง นอกจากนี้ หญิงฮกเกี้ยนรุ่นที่ 3 ก็ไม่ต้องเคร่งครัดกับข้อห้ามหญิงฮกเกี้ยนแต่งงานกับชายที่มีศักดิ์ต่ำกว่าตน สามีของนางจวี ลีริประวัติกุล เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนแต่จิว

ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าพิธีแต่งงานของชาวจีนฮกเกี้ยนมีการปรับเปลี่ยนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคนรุ่นแรกส่วนใหญ่จะจัดทำตามประเพณีจีน ถึงแม้ว่ามีบางครอบครัวจะมีแต่พิธีแบบจีนฮกเกี้ยนหรือพิธีแบบไทยเท่านั้น แต่ตั้งแต่คนรุ่นที่ 2 ถึงคนรุ่นที่ 3 คนส่วนมากจะมีพิธีแต่งงานที่ผสมผสานทั้งประเพณีจีนฮกเกี้ยนและประเพณีไทย เช่น พิธีแบบจีนจะประกอบด้วยการไหว้ฟ้าดิน ไหว้พ่อแม่ พิธียกน้ำชาและการจัดโต๊ะจีน ฯลฯ ส่วนพิธีแบบไทยจะมีทำบุญตักบาตร การขันหมาก และหลังน้ำพระพิทฆมนต์ เป็นต้น สำหรับข้อห้ามหญิงฮกเกี้ยนแต่งงานกับชายแต่จิวและไหหลำนั้น หญิงฮกเกี้ยนส่วนมากจะไม่ทำตามธรรมเนียมนี้ เพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนไปแล้ว

(3) พิธีศพ

ข้อมูลที่ได้มาจากชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้แสดงว่า พิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกมีบางส่วนคล้ายกับหนังสือเจ้าอันเซี่ยจื่อของมณฑลฮกเกี้ยนที่บันทึกไว้ ตามที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ (Yuehong Zhou และ Baojun Chen, 2542 : 1047) กล่าวว่า “ในพิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนมีขั้นตอนหนึ่งเรียกว่า รอลง คือเมื่อมีคนเสียชีวิต จะต้องบรรจุลงในวันที่เสียชีวิต

* พิธีขอมาเป็นพิธีกรรมที่ปรากฏในกลุ่มชนทุกชาติพันธุ์เพื่อหาทางออกให้สังคม โดยเฉพาะเมื่อมีท้องก่อนทำพิธีแต่งงาน และน่าสังเกตว่าเป็นการแก้ปัญหาโดยไม่มีการทำลายชีวิต

หรือวันรุ่งขึ้น โลงที่ใส่ผู้ตายซึ่งจะเป็นโลงที่สำเร็จรูปแล้วหรือให้ช่างไม้ช่วยต่อให้ เมื่อนำโลงเปล่ามาบ้าน ญาติที่มาร่วมงานศพจะต้องคาดผ้าสีขาวที่ศีรษะหรือแขนและเดินติดตามโลงศพ ผู้ชายอยู่ด้านซ้าย ส่วนผู้หญิงอยู่ด้านขวา บุตรของผู้ตายต้องใส่ชุดไว้ทุกข์และคุกเข่าลงบนพื้นหน้าประตูบ้านหรือปากซอย ต่อไป บุตรชายของผู้ตายต้องใส่ชุดไว้ทุกข์กลับข้างในไว้ข้างนอกและเปิดไหล่ข้างหนึ่ง” (ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ การเปิดไหล่ข้างซ้ายของชุดไว้ทุกข์ผู้ชาย น่าจะเกี่ยวข้องกับ การถือคัมภีร์ซ้ายซ้าย หญิงขวา ตามคติจีนโบราณ)

ภาพที่ 4.2

พิธีศพของไอฮวาน แซ่เจ็งที่จังหวัดระยอง (พ.ศ. 2521)

ขั้นตอนต่อไปคือบุตรชายจะถือเครื่องบรรจุน้ำและทรายด้วยมือ ให้คน 2 คนประคองแขนของบุตรชายคนนี้เดินไปริมแม่น้ำ จุดธูปก่อน แล้วโยนเหรียญเงินลงไปในน้ำเพื่อตักน้ำและทรายกลับมาล้างศพ ถ้าบุตรชายเสียชีวิตไปก่อนแล้ว จะให้หลานชายคนโตทำหน้าที่แทน จำนวนเสื้อที่ใส่ให้ผู้ตายกำหนดไว้คือ เสื้อ 7 ตัว กางเกง 5 ตัว หรือเสื้อ 5 ตัว กางเกง 3 ตัว โดยสวมทับกันไป ถ้าผู้ตายเป็นผู้ชาย จะต้องใส่หมวก ส่วนผู้หญิงต้องสวมกระโปรง ใส่รองเท้ากระดาษและนำกระดาษฟางมาคลุมใบหน้า ในโลงจะต้องปูด้วยกระดาษฟางทับด้วยถุงหินปูนหรือถุงใบชา ก่อนที่จะปิดโลง ยังมีพิธีอาลาด้วย โดยนำค้าย่านหรือค้ายาวปลายหนึ่งมาผูกข้อมือของผู้ตาย อีกปลายหนึ่ง

จะลากออกไป ญาติที่มาร่วมงานศพจะจับค้ายี่ลากออกไปตามลำดับ มีเต้าส้อมหรือพระสงฆ์ชาวจีนรูปหนึ่งจะสวดมนต์และตัดค้ายี่เป็นช่วง ๆ เริ่มตั้งแต่ด้านหลังมาด้านหน้า ถ้าเป็นผู้เสียชีวิตนอกบ้านจากอุบัติเหตุ จะไม่ให้นำศพเข้าบ้าน แต่ต้องทำพิธีเรียกวิญญาณและพิธีอื่น ๆ นอกหมู่บ้าน หลังทำพิธีศพเสร็จเรียบร้อย จะเอาศพไปฝังภายใน 3-5 วัน หรือ 7 วันหลังเสียชีวิต (Yuehong Zhou และ Baojun Chen. 2542 : 1048)

ภาพที่ 4.3

พิธีศพของไอฮวน แซ่เจ็งที่จังหวัดระยอง (พ.ศ. 2521)

ส่วนชุดไว้ทุกข์ของผู้ชายมีการเปิดไหล่ข้างหนึ่งนั่น จิวี สิริประวัตติกุล (12 พฤศจิกายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ถ้าผู้ตายเป็นผู้ชาย ชุดไว้ทุกข์ของบุตรชายในครอบครัวจะต้องเปิดไหล่ข้างหนึ่งตามธรรมเนียมจีนฮกเกี้ยน ส่วนลูกสาวจะไม่มีการเปิดไหล่ ถ้าผู้ตายเป็นผู้หญิง จะไม่มีประเพณีการเปิดไหล่ในพิธีศพ ตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุชาวจีนฮกเกี้ยน บิดาคูจแขนของบุตร ถ้าบิดาเสียชีวิตลง การเปิดไหล่ข้างหนึ่งจะหมายถึงบุตรเสียแขนไปข้างหนึ่ง” ภาพที่ถ่ายสำเนา (ภาพที่ 4.3 และ 4.2) จากครอบครัวของบุญมี เทพอวยชัย และคำบอกเล่าของจิวี สิริประวัตติกุล แสดงให้เห็นว่า ประเพณีการเปิดไหล่ชุดไว้ทุกข์ของบุตรชายฮกเกี้ยนอาจจะเป็นชุดไว้ทุกข์อีกแบบหนึ่งสำหรับชาวจีนฮกเกี้ยน นอกจากชุดผ้ากระสอบแล้ว ในพิธีศพคุณย่าของนางจิวี จะมีพิธีล้างหน้าผู้ตายหลังปักธูป สิ่งของที่วางไว้ข้างโลงศพมี 5 อย่าง ได้แก่ ข้าวสาร งา ถั่ว ข้าวเปลือกและทราย หลังจากเอา

โลงไปฝัง ลูกหลานจะนำสิ่งของ 5 อย่างนี้มาแบ่งปันกัน เพราะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จะมีความเจริญต่อ ลูกหลานในอนาคต ส่วนจำนวนเสื้อ สิ่งของที่ใส่ในโลงศพนั้น จันทนา ชัยเชื่อนพันธ์ (12 พฤศจิกายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “จำนวนเสื้อของผู้ตายจะมี 7 ตัวหรือ 9 ตัว มีการใส่หมวก และรองเท้ายให้กับผู้ตาย ซึ่งเครื่องแต่งกายของผู้ตายจะเป็นแบบจีน โบราณทั้งสิ้น ในโลงศพจะปูด้วย กระดาษฟางและใบชา”

ส่วนพิธีศพแบบไทยที่ลูกหลานจีนฮกเกี้ยนบางคนนำมาจัดให้บรรพบุรุษนั้นมักจะ ประกอบด้วย การตั้งศพ การสวดพระอภิธรรม การทำบุญ 7 วัน อาราธนาศีล การฌาปนกิจศพ การเก็บอัฐิ เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ลูกหลานจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้ง ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลเกี่ยวกับพิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนคนรุ่นแรกแล้วทำเป็นตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3
พิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรก

	แบบจีน	แบบไทย	แบบจีน	แบบไทย
ครอบครัว ที่ 1	☒		ครอบครัว ที่ 6	☒
ครอบครัว ที่ 2	☒		ครอบครัว ที่ 7	☒
ครอบครัว ที่ 3	☒		ครอบครัว ที่ 8	☒
ครอบครัว ที่ 4	☒		ครอบครัว ที่ 9	☒
ครอบครัว ที่ 5		☒	ครอบครัว ที่ 10	☒

ตารางนี้แสดงให้เห็นว่ามี 8 ครอบครัวจัดพิธีศพแบบจีนให้กับคนรุ่นแรก อีก 2 ครอบครัวจัดพิธีแบบไทย นอกจากนี้ บางครอบครัวยังจัดพิธีงต๋องให้กับคนรุ่นแรกด้วย เช่น ครอบครัวที่ 7, 8, 10

แม้ว่าพิธีศพของชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกใน 10 ครอบครัวนี้ส่วนมากจะจัดตามธรรมเนียมจีน

สอกเกี้ยน แต่ล้วนมีการนิมนต์พระไทยมาประกอบพิธีด้วยเนื่องจากพระจีนหายากมาก แสดงว่าพิธีศพของชาวจีนสอกเกี้ยนเริ่มมีการผสมผสานทั้งวัฒนธรรมจีนและไทย ส่วนพิธีศพของคนรุ่นที่ 2 และคนรุ่นที่ 3 นั้น ส่วนมากจะจัดทำตามธรรมเนียมไทย บุญส่ง สุวรรณทศ (15 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “พิธีศพของคุณพ่อ (คนรุ่นที่ 2) เป็นพิธีแบบไทย ซึ่งเผาแล้วนำอัฐิไปบรรจุเจดีย์ แต่ในพิธีศพแบบไทยนั้นยังมีบางอย่างตามธรรมเนียมจีน เช่น การเผากระดาษทอง การบวงสรวงของเช่น ไห้วแบบจีน” บางครอบครัวจะมีการไหว้ในวันเซ็งเม้ง บางครอบครัวจะมีการไหว้ทั้งเทศกาลจีนและไทย ลูกหลานชาวจีนสอกเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้ส่วนใหญ่มีความคิดที่จะจัดพิธีศพแบบไทยให้กับบรรพบุรุษและตนเองในอนาคต เพราะค่าใช้จ่ายในพิธีศพแบบจีนเป็นจำนวนมาก และราคาที่ดิน ค่าบริการต่าง ๆ ของสุสานจีนแพงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะเกินกำลังซื้อของครอบครัวแล้ว จากตารางราคาที่ดินและค่าบริการต่าง ๆ ของสุสานพญานาคราชแสดงให้เห็นว่า ที่ดินของสุสานพญานาคราชมีราคาต่าง ๆ ซึ่งราคาที่ดินที่แพงที่สุดคือ 1,000,000 บาท ราคาที่ถูกที่สุดคือ 35,000 บาท ถ้าวรวมถึงค่าโครงสร้างและค่าบริการอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตามพิธีศพแบบจีนก็เป็นแสนเป็นล้าน ถ้านำโลงศพของบรรพบุรุษไปฝังที่ต่างจังหวัด ลูกหลานก็ต้องนั่งรถยนต์ไปบวงสรวงในเทศกาลเซ็งเม้ง ซึ่งต้องจ่ายค่าโดยสารระหว่างทางด้วย นอกจากนี้ ชาวไทยเชื้อสายจีนสอกเกี้ยนยังต้องจัดซื้อของเช่น ไห้วต่าง ๆ ที่มีราคาสูงขึ้นในเทศกาลของจีนด้วย แม้ว่ารายได้ต่อเดือนมากกว่ารายจ่ายต่อเดือน แต่บางครอบครัวต้องสะสมเงินไว้ใช้ในกิจกรรมอื่น ดังที่บุญถือ เทิดกวินกานต์ (24 ตุลาคม 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “รายได้ต่อเดือนของครอบครัวประมาณ 20,000 บาทรายจ่ายต่อเดือนประมาณ 10,000 บาท ส่วนเงินที่เหลือจะต้องเก็บสะสมไว้เพื่อนำมาใช้ในยามที่ต้องการเงินมาก เช่น ยามป่วย การร่วมงานแต่งงานหรืองานศพของเพื่อน การจัดซื้อของเช่น ไห้วในเทศกาลของจีนและค่าเล่าเรียนของลูกหลาน เป็นต้น” ส่วนรายได้และรายจ่ายครอบครัวอื่นนั้น ดังที่ จันทนา ชัยเชื่อนจันทร์ (12 พฤศจิกายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “บางครั้งรายได้ต่อเดือนมากกว่ารายจ่าย บางครั้งรายได้ต่อเดือนจะน้อยกว่ารายจ่าย ถ้าโดยเฉลี่ยแล้ว รายได้กับรายจ่ายคงจะเท่ากันดังนั้นครอบครัวจึงต้องสะสมเงินที่เหลือเพื่อใช้จ่ายในเรื่องอื่น”

จากการสำรวจพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยพบว่า รูปแบบของสุสานจีนสอกเกี้ยนมีการผสมผสานกันทั้งวัฒนธรรมจีนและไทย สุสานทั้ง 6 แห่งนี้ล้วนมีการสร้างเจดีย์เหนือหลุมฝังศพ (ดูภาพที่ 3.8-3.13) เวลาที่บรรจุโลงศพของสุสานหมายเลข 1 ใช้ปีคริสต์ศักราช สุสานหมายเลข 2 มีทั้งศาลเจ้าที่และศาลพระภูมิ ในคำจารึกจะมีตัวอักษรจีนและไทยที่ระบุวันที่บรรจุศพ ซึ่งใช้ปีพุทธศักราชตามธรรมเนียมไทย ในคำจารึกสุสานหมายเลข 4 ปรากฏว่า มีตัวอักษรไทยที่ระบุวันที่บรรจุศพ สุสานหมายเลข 5 ในคำจารึกจะมีตัวอักษรจีนและไทยที่ระบุชื่อของผู้ตาย ส่วนเวลาที่บรรจุศพจะใช้แบบจีนและแบบไทย สุสานหมายเลข 6 มีแต่หินจารึกแบบจีนก้อนหนึ่ง ส่วนหลุมฝังศพเป็นเจดีย์ ซึ่งนำ

ศพไปเผาแล้วเอามาใส่ในเจดีย์ สุสานแห่งนี้ไม่มีศาลเจ้าที่ตามธรรมเนียมจีน ในคำจารึกมีตัวอักษร
จีนและไทยที่ระบุชื่อของผู้ตาย ปีที่บรรจุศพจะใช้แบบจีนในสมัยสาธารณชนจีน ได้แก่ ปีที่ 61
ของหมินกว้อ

ตารางที่ 4.4

ราคาที่ดินและค่าบริการต่าง ๆ ของสถานพยานาคราช จังหวัดชลบุรี

九龍山莊穴位價目及各項服務費

穴位代號 หมวดอักษร	面積 ขนาด กว x ย (วา)	穴位贊助款 บาท	分金座向 ฤกษ์ทิศ	粗仔 ค่าโรงรับจ้าง	磨三號石 หินขัด #3	磨二號石 หินขัด #2	加青色 หินสีเขียว	鐵四分二號 เหล็ก 4 มม. 2	鐵四分一號 เหล็ก 4 มม. 1	洗石 หินล้าง	石碑規格 ขนาด กว x ย	三碑夾-全堅床 平面	全堅碑 四卦
萬 108	9x12=108 卒	1,000,000	丁癸兼未丑 庚午 坤申 艮 丙午 離	62,100	138,000	193,200	57,960	414,000	248,400	-	2.7x4.6 尺	72,000	130,000
世 80	8x10=80 卒	360,000	丁癸兼未丑 庚午 坤申 艮 丙午 離	41,400	88,320	151,800	38,640	358,800	207,000	-	2.6x4.1 尺	62,000	100,000
秋 80	8x10=80 卒	500,000	未丑 兼 坤申 艮 丙午 離	41,400	88,320	151,800	38,640	358,800	207,000	-	2.6x4.1 尺	62,000	100,000
明 80	8x10=80 卒	420,000	辛巳 兼 戌辰 辰 巽 庚午 坤申 艮 丙午 離	41,400	88,320	151,800	38,640	358,800	207,000	-	2.6x4.1 尺	62,000	100,000
鼎 51	6x8.5=51 卒	250,000	未丑 兼 坤申 艮 丙午 離	30,360	75,900	110,400	27,600	165,600	89,700	-	2.2x3.6 尺	30,000	58,000
千 48	6x8=48 卒	200,000	卯酉 兼 甲庚 午 離 坤申 艮 丙午 離	22,080	57,960	89,700	23,460	138,000	75,900	-	2.2x3.6 尺	30,000	58,000
偉 48	6x8=48 卒	-	未丑 兼 坤申 艮 丙午 離	22,080	57,960	89,700	23,460	138,000	75,900	-	2.2x3.6 尺	30,000	58,000
盛 35	5x7=35 卒	90,000	卯酉 兼 甲庚 午 離 坤申 艮 丙午 離	19,320	46,920	77,280	13,800	-	-	18,000	30,000	25,000	58,000
芳 35	5x7=35 卒	-	未丑 兼 坤申 艮 丙午 離	19,320	46,920	77,280	13,800	-	-	-	30,000	25,000	58,000
昭 27	4.5x6=27 卒	60,000	卯酉 兼 甲庚 午 離 坤申 艮 丙午 離	13,800	41,400	60,720	12,420	-	-	-	22,000	18,000	42,000
永 27	4.5x6=27 卒	60,000	未丑 兼 坤申 艮 丙午 離	13,800	41,400	60,720	12,420	-	-	15,600	22,000	18,000	42,000
綿 17.5	3.5x5=17.5 卒	35,000	卯酉 兼 甲庚 午 離 坤申 艮 丙午 離	12,420	22,080	35,880	11,040	-	-	11,000	19,000	15,000	34,000
長	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.2x2.2 尺	-	2,500

此價目自佛曆二五五一年九月一日起實施至佛曆二五五五年八月三十日止。

柱 (對) 蝶尾獅 七寸 蝶尾 七寸

九龍山莊穴位代號：千、秋、鼎、盛、昭、明、德、萬、世、偉、芳、永、綿、長

ที่มา : สมาคมตระกูลภูมิแห่งประเทศไทย (พ.ศ. 2554)

4.3 ด้านความเชื่อตามประเพณีรอบปี

สำหรับลูกหลานจีนสกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งนั้น คนส่วนมากยังปฏิบัติประเพณีจีนสกเกี้ยนในรอบปี ได้แก่ วันตรุษจีน เช็งเม้ง วันไหว้ขนมบัวจ่าง สารทจีน วันไหว้พระจันทร์ วันไหว้ขนมอี๋และวันสิ้นปี ในปัจจุบัน ครอบครัวที่ 5 ไม่ได้ปฏิบัติวันไหว้ขนมบัวจ่างและวันไหว้ขนมอี๋แล้ว ส่วนเทศกาลหยวนเซียวไม่ได้ปฏิบัติเลย เพราะลูกหลานจีนสกเกี้ยนไม่มีการทำขนมบัวลอยในวันนี้ “ไม่มีการทำขนมบัวลอยหลังตรุษจีน แต่มีการทำขนมอี๋ในวันไหว้ขนมอี๋” (สุธาสิณี ชัยเชื่อนันท์.7 มกราคม 2555 : สัมภาษณ์) ถึงแม้ยังปฏิบัติเทศกาลอีก 7 เทศกาล แต่ของเช่นไหว้จะมีการผสมผสานกัน เช่น ในเทศกาลเช็งเม้ง ของเช่นไหว้ในครอบครัวนางจิว สิริประวัตกุล จะมีทั้งอาหารไทยและอาหารจีน ส่วนอาหารจีนสกเกี้ยนมีแต่หมีสกเกี้ยน นอกจากนี้ ยังมีการนิมนต์พระมาสวดและมีการเลี้ยงพระด้วย

ในเรื่องการจุดประทัดในวันตรุษจีน นายบรรยง พงศ์เทพุปถัมภ์ (10 กันยายน 2554 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า เมื่อก่อนเคยจุดประทัดในวันปีใหม่ของจีน แต่ปัจจุบันไม่ได้จุดประทัดแล้ว เพราะประทัดส่งเสียงดังไปรบกวนเพื่อนบ้านที่เป็นชาวไทย และกังวลเกิดไฟไหม้ในชุมชนบางน้ำผึ้ง อันเป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยต้นไม้และพืชการเกษตรต่าง ๆ ในปัจจุบัน ลูกหลานชาวจีนสกเกี้ยนยังมีการทำบุญตักบาตรตามเทศกาลของจีนและของไทยด้วย อย่างไรก็ตาม ประเพณีจีนในรอบปีส่วนใหญ่ยังปฏิบัติอยู่ในครอบครัวชาวไทยเชื้อสายจีนสกเกี้ยน สิ่งที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างชัดเจนคือ ของเช่นไหว้มีการผสมผสานกันทั้งจีนและไทย

ส่วนเทศกาลกินเจจะเป็นเทศกาลที่ปฏิบัติเมื่ออพยพมาประเทศไทยแล้ว เพราะประเพณีกินเจเท่าที่ปรากฏในประเทศจีนและตามเอกสารจดหมายเหตุอำเภอเจียวอันของมณฑลสกเกี้ยน ซึ่งผู้วิจัยตรวจสอบ ไม่กำหนดว่าเป็นเทศกาลสำคัญอย่างที่ปรากฏในประเทศไทย นอกจากนี้ ความอดอยากของประชาชนชาวจีนเป็นเหตุที่ทำให้สังคมจีนเปลี่ยนราชวงศ์อย่างต่อเนื่องในอดีต ซึ่งก็เป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้ชาวจีนสกเกี้ยนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียง (ดังรายละเอียดในบทที่ 3) มีข้าวมีอาหารกินถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสุขที่สุดสำหรับคนยากจนในเมืองจีน บางครั้งคนส่วนใหญ่ไม่มีเนื้อกินเช่นเดียวกับคนในปัจจุบัน แสดงว่าต้องกินเจตลอดเวลา ถ้ายังปฏิบัติประเพณีกินเจ ก็เสมือนกินเจในรอบหนึ่ง ยกเว้นครอบครัวที่ 4 ไม่ปฏิบัติประเพณีกินเจ อีก 9 ครอบครัวปฏิบัติประเพณีกินเจตามกระแสที่ปรากฏในประเทศไทย ซึ่งก็เป็นการปรับเปลี่ยนด้านประเพณีหลังเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้ง

ภาพที่ 4.4

นิมนต์พระสงฆ์ของวัดบางน้ำผึ้งในมาทำพิธีสวดมนต์ในวันแข่งแข่ง

นอกจากวัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนดังกล่าวที่มีการปรับเปลี่ยนแล้ว ยังมีวัฒนธรรมด้านอื่นๆ ด้วย เช่น การติดกลอนอวยพรจีนหน้าประตูบ้านในวันตรุษจีน ลักษณะบ้านพัก การรักษาโรค การแต่งกาย การไว้ผมหางเปียแบบแมนจู การรัดเท้าสำหรับผู้หญิงและความเชื่อด้านศาสนา ฯลฯ จากการสำรวจบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยนทั้ง 10 ครอบครัวนี้ ส่วนมากไม่ได้ติดกลอนอวยพรจีนหน้าประตูบ้าน ลักษณะบ้านพักกลายเป็นแบบไทยหมด ส่วนการรักษาโรคนั้น คนรุ่นแรกจะรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนจีนมากกว่าแผนฝรั่ง แต่ลูกหลานส่วนใหญ่จะรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนฝรั่ง เช่น ตรวจร่างกายด้วยเครื่องถ่ายเอ็กซเรย์ รับประทานยาฝรั่ง เป็นต้น เครื่องแต่งกายและทรงผมของผู้ชายก็ต่างกับคนรุ่นแรก ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนที่เกิดในประเทศไทยไม่มีใครไว้ผมหางเปียแบบแมนจูเลยและลูกผู้หญิงไม่ได้รัดเท้าตามธรรมเนียมจีนโบราณแล้ว ส่วนความเชื่อด้านศาสนา ชาวจีนฮกเกี้ยนรุ่นแรกอาจจะนับถือศาสนาพุทธฝ่ายมหายานหรือศาสนาเต๋าหรือศาสนาแบบดั้งเดิมในท้องถิ่นของมณฑลฮกเกี้ยน แต่ลูกหลานชาวจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งและบริเวณใกล้เคียงส่วนมาก จะนับถือศาสนาพุทธฝ่ายเถรวาท (หินยาน)

ประเด็นต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่า หลังจากชาวจีนฮกเกี้ยนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบางน้ำผึ้ง วัฒนธรรมจีนฮกเกี้ยนได้แพร่กระจายเข้าไปในชุมชนทั้งทางวัตถุและทางนามธรรม ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมไทยก็ได้แพร่กระจายเข้าสู่กลุ่มชาวฮกเกี้ยนด้วยเช่นกัน ภายหลังจากชาวจีนฮกเกี้ยนได้เรียนรู้และเกิดการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมใหม่ วัฒนธรรมของกลุ่มคนทั้งสองต่างเกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนเข้าหากัน เกิดกระบวนการผสมผสานแทรกเข้าไปในวิถีชีวิตของคนไทยเชื้อสายจีนในรุ่นต่อมา ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะชาวไทยในชุมชนนี้มีประชากรมากกว่าเท่านั้น แต่ด้วยเงื่อนไขแวดล้อมที่สำคัญคือ กลุ่มคนในชุมชนบางน้ำผึ้งได้เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมรองรับ “ความเป็นจีนฮกเกี้ยน” ซึ่งช่วยเสริมให้พื้นที่ทางวัฒนธรรมของคนทั้ง 2 ชาติสามารถพัฒนาการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันต่อไปได้ท่ามกลางความแตกต่างทางเชื้อชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นพลวัตของการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงจากในอดีตของคนจีนฮกเกี้ยนในชุมชนบางน้ำผึ้งมาสู่ปัจจุบัน

